

సుదర్శి సునీతి శతకము

సూరి కృష్ణయ్య కాశ్రిచే
 బాలికల కళ్యాణార్థం య కృతునవట్ట రచింపఁబడి,
 శాశ్వతార్థకీర్తి ప్రధానము, శతావధానము నగు
 చాళుషిత్వ వేంకటశాస్త్రిగారిచే
 విరచింపఁబడి

సన్నిధానం కృష్ణమూర్తిగారిచే
 తీర్థావధానములు వ్రాయఁబడి

వల్లివర్పు :
 రామా అండ్ కో, ఏలూరు.

రామా మద్రాసురకాల, ఏలూరు.

కాగితము రిజిస్టరు.

[౧౦ ౦-౩-౦]

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః.

సుదత్తీ సునీతి శతకము.

క. శ్రీరఘురాముని భామిని

చారుచరిత్ర నీతమొక్కి సతులకు నీతుల

సుారిమి జెప్పెద సుదతుల

కా రమణి యొసంగు సుగుణమునన్ సుదత్తీ!

టీ. సుదత్తీ = ఒకమ్మయ్యా, శ్రీరఘురాముని = శ్రీరఘురాజునకు వంశ
మందు పుట్టిన రామునియొక్క, భామిని = స్త్రీ (అనగా రాముని భార్య
యగు సీత) చారు = అందమైన, కొనియాడదగిన, చరిత్ర = నడవడి గలి
గిన, నీతమొక్కి = నీతకు వతుస్కరించి, సతులకు = స్త్రీలకు (బాలి
కలకు) నీతుల = మంచిమార్గములను, (మాటలను) కూరిమిగా = ప్రేమతో,
చెప్పెదన్ = పలికెదను; సుదతులకు = స్త్రీలకు, ఆరమణి = ఆ స్త్రీ, (సీత)
అభిని = భూమియందు, సుగుణము = మంచిబుద్ధిని, ఒసంగు = ఇచ్చును.

కా. శ్రీరఘువంశమున బుట్టిన రాముని భార్య యగు సీతకు వతు
స్కరించి బాలికలకుం గొన్ని నీతులను ప్రేమతో పలికెదను. ఆమె బాలి
కలకు మంచి గుణము ఇచ్చును గాక!

1. సుదత్తీ = ఒకమ్మయ్యా, ఇది సంబోధనపదము. ప్రతిపద్యమునను
బింబర చెప్పియున్నారు.

క. మగపిల్లలతో పాటుగ

మగువలు చదువంగవలయు మఱిచదువమిచే

మగ డనీతులు పెప్పిన

మగటైమది కెప్పుడుదోచు వినగా సుదర్శి.

2

టీ. సుదర్శి, మగపిల్లలతో, పాటుగ = సమానముగ, మగువలు = బాలికలు, చదువంగవలయున్ = చదువవలయును; మఱి = మఱియు, చదువ మిచే = చదువక పోవుటచే, మగడు = భర్త, యే, నీతులు, చెప్పినప్పటి కిని, వినగాక = వినుటకు, మదికెప్పుడున్ = మనస్సున కెప్పుడును, మగటై = ఇష్టములేనివై, లోచుక = లోచును.

తా. బాలవరలె బాలికలును చదువవలయును చదువక పోయిన భర్తలు వనీతులు చెప్పినను మనస్సున కెప్పుడును ఇష్టముగ లోచవు.

క. తల్లిచదువెరిగి యుండిన

బిల్లల చదివించు నెంతపిన్నతినమూలో

నల్లరిగ దిరుగనీయదు

మేలగ బోధించుదాన మేలగు సుదర్శి.

3

టీ. సుదర్శి, తల్లి, చదువెరిగి = చదువులెరిగి, ఉండినన్ = ఉన్నట్లయిన, ఎంత పిన్నతనములోక = ఎంత చిన్నయిదువనను, పిల్లలన్ = పిల్లలను (బాలికలను) చదివించుక; అల్లరిగన్ = అగడముగ, భయభక్తులులేక, తిరుగనీయదు; దానక = అందువలన, మేలగు = మంచికలుగును.

తా. తల్లి, చదువుకొనినయెడల ఎంత చిన్నతనమందైనను, తన పిల్లలను అల్లరిగ తిరుగనీయదు. పాఠశాలనేర్పడు అందుచే పిల్లలు మంచి వారగుదురు.

క. చదువని తల్లికి బిల్లల

జదివించుట కెప్పుడయిన శ్రద్ధగలుగునా

ముదితలు తనయుల దండన

ముదినోర్వక వారి చదువు నూన్పరెనుదటి.

4

టీ. ముదిత, చదువని, తల్లికొ = తల్లికి, పిల్లలకొ = పిల్లలకు
చదివించుటకు = చదువు చెప్పించుటకు, ఎప్పుడైనకొ = ఏసమయమందైనను
శ్రద్ధగలుగువా = చదివించవలెనను ఆసక్తిగలుగువా? ముదితలు = ప్రితులు,
అడువారలు, తనయుల = కుమారులయొక్క, దండన = శిక్షన, ముది
నోర్వక = మనస్సునందు ఓర్వలేక, (సహించక) వారికొ = వారిని
చదువు, మాన్పరె = మాన్పించువాడగువా. (మాన్పనాడను)

తా. చదువురానితల్లి తనపిల్లలను చదివించవలెనని ఎఱుగదు.
కొందఱు తల్లిలు తమ కుమారులు శిక్షింపబడుటకు ఎప్పుడొకక వారి
చదువు మాన్పించుదు. అట్లు చేయరాదు.

క. కలవారింటను బుట్టిన

బాలలియు గురునొద్ద శ్రద్ధబూని చదువమి

తెలియదు చదువను వ్రాయను

తెలియదు నీతియును దీని తెలియుము సుదటి.

5

టీ. ముదిత. కలవారింటను = కబ్బుగలవారియింటియందు, బుట్టిన =
పుట్టినటువంటి, పాలిలియొకొ = బాలికయను, గురునొద్ద = పంతులు
దగ్గఱ, శ్రద్ధబూని = ఆసక్తిగలిగి, చదువమి = చదువకపోవుటచేతను,
చదువను = చదువుటయను, వ్రాయను = వ్రాయుటయను, తెలియదు =
ఎఱుగదు; నీతియును, తెలియదు; దీనికొ = ఈవిషయమును, తెలియుము =
తెలిసికొనుము.

తా. ధనవంతులయింద్ల పుట్టినను బాలికమిక్కిలి పట్టుదలగలదై
పంతులదగ్గఱ, చదువకపోయిన, చదువుట, వ్రాయుట, అనువిషయము
లను తెలిసికొనలేదు. కనుక, యీవిషయమును తెలిసికొనవలయును.

క. మసలక వేకువ దినమున

వెననిద్దరలేచి బాహ్యవిధి దీర్చియు నీ

పసికెనమున జదువుము మరి

వినువక పనిపాటలందు వెలయుము నుదతీ.

6

టీ. నుదతీ, మసలక = ఆలస్యముచేయక, వేకువదినమునకా = తెల్లవారుజాళి, కాకులు కూయునప్పుడు, వెన = వేగముగ, త్వరగ, నిద్దరలేచి = నిద్రనుండిలేచి, బాహ్యవిధి దీర్చియున్ = కాలకృత్యముల జరపి, పసికెనమునకా = చిన్నతనమందు, చదువుము; మరి = ఇంకను, పనిపాటలందు, వినువక = చికాకుపడక, వెలయుము = మెలగుము.

తా. తెల్లవారుజాళి లేచి కాలకృత్యముల జరిపి, చదువుటకు మొదలుపెట్టుము. తీరికయైనపుడెల్ల, ఇంటిపనులయందు కాలముగడిపి మర్యాదను పొందుము.

క. ఇంటివనులెల్ల నేర్చుచు

గంటయింప దినదినంబు గడు బ్రీతిగ నీ

యింటను సమాజా సన్నిధి

గొంతుకనమునగాని చదువుకొనవలె నుదతీ.

7

టీ. నుదతీ, ఇంటిపనులెల్లన్ = ఇంటిపనులన్నిటిని, నేర్చుచున్ = తెలిసికొనుచు, దినదినంబున్ = ప్రతిదినమును, గంటయింపకా = ఒక గంటసేపైనను. కడున్ = మిక్కిలి, బ్రీతిగన్ = శ్రేయోహో, నీయింటను = నీయింటియందు, సమాజా = హోబుట్టివుల, (ఆన్నదమ్మలు, అక్కచెల్లెండ్రు) సన్నిధిన్ = దగ్గర, కొంటెకనము = అల్లరిని, మాని, చదువుకొనవలెన్ = చదువ వలయును.

తా. ఇంటిపనులు చేయుచు, గోజునకు ఒక గంటసేపైనను, అక్కచెల్లెండ్ర. ఆన్నదమ్మలదగ్గ చదువుచు అల్లరిమాని యుండుము.

క. నీతి చదువధ్యసించుట

చేశను నీమదికి మంచిచెడ్డలు దెలియుక

చేశనొక వెలుగు నిడుకొన

గా తమమెటు వీడకుండుగనుగొన సుదతీ.

8

టీ. సుదతీ. నీతిచదువు = మంచిచదువు, అధ్యసించుటచేశను = నేర్చుకొనుటచేశను, నీమదికి = నీమనస్సునకు, మంచిచెడ్డలు, దెలియున్ = తెలియును; కనుగొనన్ = చూడగా, చేతన్ = చేతియందు, ఒకవలుగున్ = ఒకదీపమును, ఇదొకనగా = ఉంచుకొనగా, తమము = చీకటి ఎటు = ఏవిధముగ, వీడకుండున్ = పోకుండును?

తా. చదువుటచే మంచిచెడ్డలు తెలియును. ఎట్లనగా చేతియందు దీపముంచుకొనిన చీకటనిపించదు. (ఇక్కడ చదువు దీపపు కాంతిని, చదువులేకపోవుట చీకటికిని పోలిక.)

క. నీచదువు నీతికొఱకే

యోచించలనేత్ర మదిని యోచించుము నీ

వే చని సంపాదించగ

నీచమనుచు దెలిసి యింట నిలుపుము సుదతీ.

9

టీ. సుదతీ, ఓ చంచలనేత్ర = ఓ బాలికా, మదిని యోచించుము = నీ మనస్సునందు ఆలోచించుము; నీచదువు = నీయొక్క చదువు, నీతికొఱకే = మంచి చెడ్డలు తెలిసికొనుటకే; నీవ, చని = వెళ్ళి, సంపాదించగ = డబ్బు సంపాదించుట, నీచమనుచు = చెడుపనియని, తెలిసి = తెలిసికొని, యింటిక = యింటి యందు, నిలుపుము = ఉండుము; ఇది = ఈ విషయము. మదిని యోచించుము.

తా. స్త్రీలకు చదువు మంచి చెడ్డలు తెలిసికొనుటకే. వారు నిష్కలదలి డబ్బును సంపాదించుటకు బయలుదేరకూడదు.

క. శృంగారపు పదముల నెపు

డంగన చదువంగ కూడ దిందరి యెదుటన్

పొంగుచు బాడకు మగి దు

స్సంగతి విడి పుణ్యకథలు చదువుము సుదతీ.

10

టీ. నుదతీ, శృంగారపు, పదములన్ = పద్యములను, ఎపుడు, అందరి ఎదుట, అంగన = స్త్రీ, గారిక, చదువంగ కూడను = చదువ రాదు; మడి = మనస్సునందు, పొంగుచున్ = విజ్ఞప్తుచు, పాడకు = పాడకుము; దుస్సంగతివిడి = చెడు సహవాసము వదిలి, పుణ్యకథలు, చదువుము.

తా. స్త్రీ ఎప్పుడును శృంగారపు పదములను అందరి ఎదుటను చదువరాదు. చెడు స్నేహములవదిలి, రామాయణ భారత భాగవతముల లాని పుణ్యకథలను చదువుటకుంచిది.

క. చదివితీ ననియెడిగర్వము

మదినిడి పని నేర్చుకొనుట మానకుమిటన్

వదినలతో నత్తలతో

నొదిగియు గర్వములకైన నోర్చుము సుదతీ.

టీ. నుదతీ, చదివితీననియెడి = చదివితీననెడు, గర్వము, మదినిడి = మనస్సునందుంచికొని, మిటన్ = మిటియందు, పని నేర్చుకొనుట = పనులను తెలిసికొనుటను, (ఊర్చుట, నీళ్లుచల్లుట) మానకుము; వదినలతోన్ = వదినలతోను, అత్తలతోన్ = అత్తలతోను, ఒదిగియు = అడవివలె, కర్వములకైనన్ = కర్వములు పడుటకైనను, ఓర్చుము = ఓపిక గలిగియుండుము.

తా. “మనము చదువు నేర్పితిమి. పనులెందు”గాని మానకుము. భర్తయింటిలో వదినలతోను, అత్తలతోను ఎన్నికర్వములకైనను ఓపిక పట్టుము.

క. చదివి సుఖమార్గపద్ధతి

సదమలములు గాలి నీరు సరసాన్నంబుర

కొదువేమి లేక గొనినను

విదితాలోగ్యంబు గలుగు విడువకనుకతి.

టీ. సుదర్శి, చదివి, సుఖమార్గపద్ధతి = సుఖపరువిధమున, సదమల
ములు = మురికిలేని, గాలి, నీరు, సరసాన్నము = మితమును రుచియు
నైన ఆహారమును, కొదువేమిలేక = లోటులేకుండ, కొనినన్ = తీసికొని
వయెడల, విడువక = వదలక, విదితాలోగ్యము = మంచిఆలోగ్యము,
(జబ్బులేకఉండుట) కలుగు = కలుగును.

తా. చదువచేరింగవంతుడు మంచిగాలి, నీరు, తగినఆహారము తీసి
కొనివయెడల, జబ్బుచేయదు.

క. ఆటలయందును బహుసహ

మాటలు తగదమ్మ తోడి మగువలతోడన్

బూటకము వలదు దానం

జేసి గలుగు నమ్ముమిదియే సిద్ధమునుకతి.

13

టీ. సుదర్శి, ఆటలయందు = ఆటలాడునపుడు, బహుసహమాటలు =
కఠినపుమాటలు, (పలుకుట) తగదమ్మ = కూడదమ్మ; తోడిమగువలతోన్ =
తనతో తిరుగు పిల్లతో, బూటకము = అబద్ధము, (టక్కురితము)
వలదు = కూడదు; దానన్ = అందువలన, చేటు = కీడు, అపాయము,
కలుగున్ = కలుగును; ఇదియే, నమ్మును, సిద్ధము = నిశ్చయము.

తా. ఆటలాడునపుడు పోల్లాడరాదు. చెలలతో అబద్ధముకూడదు.
దానివలన కీడుకలుగునని నమ్మును ఇది నిజము.

క. తలిదండ్రులు నీశ్రేయము

దలచియె పెప్పెదరుగాన దగుచుగ నీవా

వలుకులు బెడచెవి బెట్టుకు

మిల పెద్దలమాట చడ్డికెనయగు సుదర్శి.

14

టీ. సుదర్శి, తలిదండ్రులు, నీశ్రేయము = నీబాగు, నీమంచిని, తలచి
యె = కోరియె, చెప్పెదరు; కానక = కావున, తరుచుగ = ఎప్పుడును,
నీవు, అవలుకులు = తలిదండ్రులు చెప్పమాటలను, పెడచెవి పెట్టుకును =
వినకుండా ఉండకుము (వినను) ఇలక = భూమియందు, పెద్దలమాట =
పెద్దలు చెప్పినమాట, చడ్డికెనయగు = చడ్డితో సమానమగును.

తా. తలిదండ్రులు నీమంచి చెడ్డలు కోరి చెప్పగురు. కనుకవారు
చెప్పినట్లు చేయుము. “పెద్దలమాట పెరుగు అన్నయితో సమాన”
మన్న పలుకులు మనస్సునందుంచు కొనుము.

క. పెద్దలు నీతో చేయగ

వద్దని చెప్పినను దానివారక చేయన్

ముద్దియ క రవ్యంబును

శ్రద్ధయు చేయక యునున్న శిష్యే సుదర్శి.

15

టీ. సుదర్శి, పెద్దలు = నీకంటె వయసునందును, తెలివియందును
పెద్దలు, (తల్లి, దండ్రు) మొదలగు వారు) నీతో, చేయక వద్దని చెప్పినను =
చేయవలదని పలికినప్పటికిని, దానిక = అపనిని, వారక = లక్ష్యపెట్టక,
వినక, చేయన్ = చేయుట, శిష్యే; ముద్దియ = ఓబాలిక, క రవ్యంబు =
చేయదగిన పనిని, శ్రద్ధయు = విక్రియ, చేయక యున్న = చేయకపోవుట,
శిష్యే = అదికూడ శిష్యే యగును.

తా. నీతో పెద్దలు చేయవలదని చెప్పినదానిని చేయకూడదు.
చేయమని చెప్పిన దానిని చేయక పోవుట శిష్యు. ఏపని చెప్పినను చేయవల
యును. (పూర్వము తండ్రిమాటమీద పంతురాముడు తల్లిని చంపెను.)

క. మన దేశపు వేషముతో

మనము మెలగవలెను దానిమార్పుకు మెరుదుకొ
గనువారు నగుదురీలో

ననయము లోకులకు వెరువనగు సుదత్త 16

టీ. సుదత్త, మనము, మనదేశపు వేషముతో = మనదేశమందు కట్టు
కొనవలసిన బట్టలతో, మెలగవలెను = సంపరించవలెను; ఎపుడునో, దాని =
మనదేశపుబట్టలను, మార్పుకుము = తప్పించుము; ఇలలోనో = భూమియందు
కనువాని = చూచువాని, నగుదురు = నవ్వుదురు; అనయము = ఎల్లప్పుడు,
లోకులకు, వెరువనగు = భయపడవలయును; (ఇతరులేమనుకొంగునోయని
అలోచించవలెను)

తా. దేశచారమునకు తగినట్లుగ బట్టలను కట్టుకొనవలయును.
తేనితో వింతిగనుండును. అందఱు ఆక్షేపింతురు.

క. నీటుగదిగిగి మెరుదై

చోటను నిచుచాచినట్టి సుదత్తజనమో
బోటివగలాడియుచును

చాటుదురిది తెలియుమమ్మ చక్కగ సుదత్త. 17

టీ. సుదత్త, ఎపుడునో, ఎచోటనో = ఎచ్చటనైనను, నీటుగ =
గర్వముగ, తిరుగకుము; నినున్ = నిన్ను, చాచినట్టి = చాచినటువంటి,
సుదత్తజనము = స్త్రీసమూహము, (బాలికాసమూహము) ఇచోటి = ఈ స్త్రీ,
వగలాడి = (లోకాచారమునకు విరుద్ధముగా సంపరించునది) అనుచును,
చాటెదరు = తెలియజేయుదురు. (చాటించెదరు.) ఇది = ఈ విషయము,
చక్కగ = బాగుగ, తెలియుమమ్మ = తెలిసికొనుము.

తా. నీవు ఎచ్చటను, ఎప్పుడును, గర్వముగ తిరుగ వద్దు. అట్లు
చేసిన నిన్ను చాచినవారందఱు వగలాడి యని అల్లరి చేయుదురు. దీనిని
తెలిసికొనవలసినది.

క. చక్కని దానవమును నీ

కెక్కువ గర్వంబు గూడ దిల నీకంటెన్

చక్కని వారల నెంచగ

నెక్కువగానుండు తెలియు మెప్పుడును సుదతి. 18

టీ. సునీతి, చక్కని దానక = అందముగల దానిని, అనుచున్ = అనుకొనుచు, నీకెక్కువ = నీకు ఎక్కువగు, గర్వంబు గూడదు = గర్వముగా యుండుట తగదు; ఇలన్ = భూమి యందు, ఎంచగన్ = లెక్కపెట్టగా, నీకంటెన్ = నీకంటెను, చక్కని వారలు = అందముగవారలు, ఎక్కువగాన్ = లెక్కకు మితిమీరిన వారుగ, ఎప్పుడున్, ఉండురు = ఉండురు, అని, తెలియుము.

తా. అందముగల దానవని గర్వపడకుము. నీ కంటె సుందరులు అనేకులు ఉండురని తెలిసికొనుము.

క. కలికిరొ యొడలును భలయును

వలువలు మాసినను నోడి వనితలు నీతో

గలసి మఱియాడ రోతురు

దెలిసి నచిగ నుండునుమ్మ తిరముగ సుదతి. 19

టీ. సుదతి, కలికిరొ = ఓ బాలికా, యొడలును = చేయమును, కలయును, వలువలున్ = బట్టలును, మాసినను = మఱికిఁజేయెనను, నోడి వనితలు = చెలులు, (వనిత = స్త్రీ) నీతోన్ = నీతోకలిసి, మఱి, యాడరోతురు = ఆడుటకు ఇష్టపడదు; అని, దెలిసి = తెలిసికొని, తిరముగన్ = ఎల్లప్పుడును, శుచిగన్ = శుభ్రముగ, ఉండునుమ్మ = ఉండవలసినది.

తా. ఓ బాలికా! ఒక్క, కల, కట్టు బట్టలు మాసిన, నీ చెలులు అనవ్యసరము నీతో ఆటలాడదు ఇవి నేర్చుకొని శుభ్రముగ నుండుము.

క. కన్నియ జనకుడు వృద్ధున
కన్నడు నిన్నొకగు కనుచు నిలలో నున్నం
దిన్నగ కలిదండ్రులకే
విన్నప మొనరించు మిచ్చ వెరువక సుదత్తి. 20

టీ. సుదత్తి. కన్నియ = ఓ బాలికా, ఇలలోక = భూమి కుందు,
జనకుడు = తండ్రి, యెన్నగు = యెన్నదైనను, నిమక, వృద్ధునకు =
ముసలివానికి, కనుగుసొరినవానికి, ఒకగుడనుచు = ఇచ్చెదననుచు,
ఉన్నక = ఉండినయెడల, కెరుక = భయపడి, ఇచ్చి = కోరికను,
తిన్నగన్ = మంచితనమున, కలిదండ్రులకే, విన్నపము = మనవి, ఒనరిం
చుమహ్య = చేయుమహ్య.

తా. కలిదండ్రులు నిన్ను ముసలివానికిచ్చి పెండ్లిచేసెదవనిన, నీ
మనస్సులోనున్న కోరికను మంచి తనమున వారలచే ఒప్పించుకొని, నీ
కోరిక తీర్చుకొనుము.

క. జననీ జనకులు నీకును
మనమున మేలెంచి యెవని మగనిని జేయన్
గనుగొనుము వాన ఘనునిగ
సనఘుడు దైవంబు వ్రాసె ననినిని సుదత్తి. 21

టీ. సుదత్తి, జనరజనకులు = కలిదండ్రులు. నీమమ, మనమున =
మనస్సునందు, మేలెంచి = మంచిని విచారించి, యెవని = యెవఁడువచ్చని,
మగనిని = భర్తగా, జేయక = చేయుదురా, వానిన్ = భర్తను, అనఘుడు =
గొప్పవాడు, అగు. దైవంబు వ్రాసె = దేవుడు వ్రాసెను. (యేదైనను కష్ట
ములు కచ్చినప్పుడు దైవమును తిట్టుదురు.)

తా. కలిదండ్రులు నీమంచినికోరి యెవనిని భర్తగా జేయుదురా
వానిని పూజించుము. దైవము ఇచ్చినట్లుగ కలపకలయును.

క. ప్లిల నమ్మేడివారల

కెల్లరకును సాముచిల్వ దేవిధిన్నెనన్

జెల్లాచెదరై పోవును

తల్లికి దండ్రికిని నిందతప్పదు సుదత్తి

22

టీ. సుదత్తి, పిల్లలకొ = పిల్లలకు, అమ్మేడివారలకు = అమ్మవారలకు, ఎల్లరకును = అందరికిని, సాము = ధనము, జెల్వ (పిల్లలనమ్మటచే వచ్చినది) నిల్వదు = నిలిచియుండును; జెల్లాచెదరై = పలుతెరంగులై, (క్రమముగా తరుగును) పోవును; తల్లికిదండ్రికిని = తలిదండ్రులకు, నింద తప్పదు = అపవాదుపోదు.

తా. పిల్లలను వివాహములకై ఆమ్మి ధనము సంపాదించినను చాల కాలము ఉండదు. పాడైపోవును. సాముపోయినను అపకీర్తితప్పదు.

క. అల్లుని జేయగదలచిన

పిల్లనిరూపంబు విద్య పెద్దరికంబుల్

తల్లియు దండ్రియు జూచియు

పిల్లనొసగుదురు గదమ్మ ప్రతిగ సుదత్తి.

23

టీ. సుదత్తి, అల్లునికొ = అల్లునిగ, చేయగదలచిన = చేయజూచిన పిల్లనిరూపంబు = పిల్లవాని ఆకారమును, విద్య = చదువును, పెద్దరికంబుల్ = వంశమునందలి మంచికెడ్డలు, తల్లియున్, తండ్రియున్, చూచి యె = చూచినపిమ్మటనే, (చూచి, వారలమనస్సునకు వచ్చినతరువాత) పిల్లకొ = పిల్లను, ప్రతిగకొ = ప్రతిమతో, ఒసగుదురుగదమ్మ = ఇచ్చెదకదా. (ఇత్తురని అర్థము)

తా. పిల్లను ఒకరికియిచ్చునప్పుడు, తలిదండ్రులు, కాబోవుఅల్లుని యొక్క, వారివారతలములయొక్క మంచిచెడుగులు విచారించి ప్రతిమతో గూడినవారలై పిల్లతోనిత్తురుగదా!

క. అన్నివిధముల జనకుడు

తిన్నగను పరీక్షజేసి తెచ్చినమగజే

కొన్నాళ్ళకు జెడుగైనను

కన్నయ యని నీమూర్ఖకర్మమునుదలి

24

టీ. నుదతి, కన్నయ = బాలికా, అన్నివిధములకా, జనకుడు = తండ్రి, తిన్నగను = తగినట్లుగ, పరీక్షజేసి = పరీక్షించి, తెచ్చిన = తెచ్చి నటువంటి, మగజే = భర్తనీ, కొన్నాళ్ళకు = కొన్నిసమయకు, జెడుగైనను = చెడుప్రవర్తన గలిగిన వాడైనను, అని = భర్తచెడుట అనునది, నీను = నీయొక్క, మూర్ఖకర్మము = క్రిందటిపుట్టువుకందుజేసిన కర్మఫలి తముఅని తెలిసికొనుము.

గా. అన్నివిధములచేత, తల్లిదండ్రులలోంచి, తమకుమార్తెకు తగిన వానిని పెండ్లిచేయుదురు. కొన్నాళ్ళకు అతడు చెడ్డవాడైనయెడల, అది భార్యయొక్క భార్యమనేసికొనిన పుణ్యమే.

క. కలవారు కలిగినట్టుగ

బొమ్మతి కొనిగి భర్తతోడ బామ్మనవలెగా

కలికి నొసగి కుల్కముగొన

దుష్టగ దుష్టదంత వీరనినమున నుదతి.

25

టీ. నుదతికలవారు = డబ్బు కలిగినవారు, (ధనవంతులు) కలిగినట్టుగకా = తమకు ఉన్నవానిలో, పాలతికికా = బాలికకు, (తమ పిల్లలకు) ఒసగి = యిచ్చి, భర్తతోడకా = మగనితో, పామ్మనవలెగా = పామ్మనవలెను; కలికికా = పిల్లను, ఒసగి = యిచ్చి. కుల్కముకా = డబ్బును, కట్టుమును, ఎంతదీవతనమునకా = ఎట్టి దరిద్రస్థితిలోనున్నను, కొనకా = తినికొనుటకు, తలపగకా = తలచుట, తగదు.

తా. తమ శక్తి కొలది పిల్లలను కానుకలిచ్చి భర్త పెంట పంప వలెను. కాని, దరిగ్రులైనను, తమ యిల్లుండ్రునంచి భవము తీయరాను.

క. పతియే వైవంబనుచును
మతి దలపుము దాని నీకు మాన్యనివచ్చుక
పతితో బోరాడిన యా

సతి గయ్యాళి యనబరగు సుదర్శి.

26

టీ. సుదర్శి, పతియే = భర్తయే, వైవంబంచుక = దేవుడనుకొనుచు, మతిక = మనస్సునందు, తలపుము = తలచును; దానక = అందుచేత' నీకుక, మాన్యక = మర్యాద, వచ్చుక = కలుగును; సతతము = ఎల్లప్పుడును, పతితోక = భర్తతో, పోరాడిన మానతిక = పోట్లాడిన యాస్త్రీ, గయ్యాళి యనబరగుక = గయ్యాళి అని పిలువబడును.

తా. భర్త వైవంబుని తలపుము. అందు వలన నీకు గౌరవము కలుగును. భర్తతో జగడమాడు స్త్రీని గయ్యాళి అందురు.

క. పతియే గతియనుచును నీ
మతితోవల దలప వలయు నూనకయెప్పుడుక
పతిదుష్టుడైన వానిని
మతినైనను దూరవలదు మహిలో సుదర్శి.

27

టీ. సుదర్శి, పతియే, భర్తయే, ఎప్పుడుక = అన్ని కాలములందు, గతియనుచును = ఆధారమునుకొనుచు, నీమదిలోనన్ = నీ మనస్సునందు, మానక = నియమముతప్పక, తలపవలయున్ = ఎంచవలెను; మహిలో = భూమిలో, దుష్టుడైనవానిక = చెడుగుణములు గల వానినైనను, పతిన్ = భర్తను, మతినైనన్ = మనస్సునందైనను, దూరవలగు = తిట్టరాను.

తా. భర్త కంటె వేరు గతి లేదని ప్రతి ఆడుది ఎరుగ వలయును. భర్త చెడుగుణములు గల వాడైనను తిట్టరాదు.

క. పురుషుని జెడనాడినచో

బరకాంతుల చేరుచుండు భామిని దానక

బరివరివిధముల బాముల

కిరవగుదువు నీవు దెలియు మెపుడును సునతీ. 28

టీ. నుదతీ, పురుషుని = మగవానిని, (భర్తను) చెడనాడినచో =
తిట్టిన యెడల, పరకాంతుల = ఇతర స్త్రీలను, చేరుచుండున్ = కలియు
చుండును; కావున = కాబట్టి, భామిని = స్త్రీ, దానన్ = అంగుళలన, (అట్లు
తిట్టిన) నీవు, పరిపరి విధములన్ = అనేక విధములయిన, బాముల కిర
వగుదువు = కష్టములపాలగుదువు; (అని) ఎఱుకున్, తెలియుము.

తా. భర్తను తిట్టిన, అతడు ఇతర స్త్రీలవద్దకు పోవును. అందుచే
నీకనేక కష్టములు కలుగునని తెలిసికొనుము.

క. నినుబ్రేమించక మఱియొక

వనితగలసి మెలగునట్టివరు నేవేళన్

పనిబూని తూల నాడకు

మనయము దయగోరు మేలునందెను సునతీ. 29

టీ. నుదతీ, నినుబ్రేమించక = నీయంగిష్టములేక, మఱియొక కని
తకా = ఇతర స్త్రీని, కలసి = కూడి, మెలగునట్టి = తిరుగునట్టి, వరుకా =
భర్తను, ఏలేకకా = ఏనమయించునదైనను, పనిబూని = ఒక పనిగాయించి
(పంకముచే) తూలనాడకు = నిందింపకు; అనయము = ఎల్లప్పుడు (భర్త
యొక్క) దయగోరు = ప్రేమను సంపాదింపుము; మేలునందెను = కుభ
మును పొందెదవు.

తా. నిన్ను విడిచి ఇతర స్త్రీలయొద్దకు భర్త వెళ్ళినను, నిందింప
కుము. అతని దయనుకోరిన యెపుడును నీ మెలకును.

క. పతి గృహశృత్యంబులలో

నతికష్టము నొందుచుండ నాతఁజినివున్

బతికినితోడై చేయుము

కుతుకముతో బనుల శక్తికొని సుదత్తీ.

30

టీ. సుదత్తీ, పతి = భర్త, గృహ = ఇంటియొక్క, శృత్యంబుల
లో = పనులలో, అతి = మిక్కిలి, కష్టము = శ్రమను, ఒందుచుండగ
పడుచుండగ, అతఁజీ = ఆసమయమందు, బతికినితోడై = భర్తకు
సాయమై, కుతుకముతో = వేడుకతో, పనుల = పనులను, శక్తి
కొలిది = ఓపిక యున్నంత వరకు, నీవు, చేయుము = చేయవలసినది.

తా. భర్త యింటిపనులయందు చిక్కుపొందునపుడు నీచేతనైవంత
వరకు సహాయము చేయుము.

క. నీపతి యెవ్వని పైనను

కోపముగా నున్న దెలిసికొని యప్పుడు నీ

వే పలుకులు చెప్పకుమీ

నీపయికది తిరుగుచుండు నిజముగ సుదత్తీ.

31

టీ. సుదత్తీ, నీపతి = నీభర్త, ఎవ్వనిపైనను = ఎవనిమీదైనను
కోపముగానున్న = కోపముగ ఉన్న యెడల, తెలిసికొని = ఎరిగి,
అప్పుడు = ఎరిగిన తరువాత, నీ వే పలుకులు = నీవు ఏమాటలను, చెప్పకుమీ =
చెప్పవద్దు; అది = ఆకోపము, నీపయికిన్ = నీమీదకు, తిరుగు = మర
లును; నిశ్చయము = నిజము.

తా. నీభర్త కోపముగ వున్నప్పుడు ఏమాటలను చెప్పవద్దు, నిన్ను
కూడకోపించును.

క. నీవయికోపించెడు పతి

నోవకనూరాచితేసి యోసతి ! దానన్

తాపందెక్కును నాజ్యం

బేవగిదిని నార్చుమంట నిలలో నుదతీ.

32

టీ. నుదతీ. నీపయి కోపించెడు పతిక్ = నీమీది కోపపడుభర్తను, ఓపక = ఓర్వక, సహింపక, మారాడిలేని = బదులుచెప్పిన యెడల, ఓసలి = ఓస్త్రీ, దానక్ = అందువలన, తాపందెక్కును = కోపము పెంచును; ఇలలోక్ = భూమియందు, ఆజ్యంబు = నేయి, నెయ్యి, ఏపగిదిక్ = ఏవిధముగ, మంటక్ = మంటలు, ఆర్చుక్ = చల్లార్చును? (చల్లార్చు)

తా. భర్తకోపించిన మారుచెప్పకుండుట మంచిది. నిప్పులో నేయి హరిన మంట చల్లారునా? అట్లే కోపించుభర్తకు జవాబిచ్చినకోపము మరింత పెంచునుగాని తగ్గదు.

క. పతియలసి వచ్చినప్పుడు

క్షీతి నెక్కువలదుగరాదు శ్రీఘములో నీ

పతికాళ్ళకు నీళ్ళొసగియు

నతిరయమున భోజనంబు నమరుచు నుదతీ.

33

టీ. నుదతీ. క్షీతిక్ = భూమియందు, పతి = భర్త, అలసి = శ్రమ పడి, కష్టపడి, వచ్చినప్పుడు = కాగా, ఎక్కువలదుగరాదు = అనేక ప్రశ్నలులేని వినిగింపకూడదు; శ్రీఘములోక్ = త్వరగ, నీపతికాళ్ళకు = నీభర్త పాదములు కడుగుకొనుటకు, నీళ్ళొసగియుక్ = నీళ్ళిచ్చియు, అతి = మిక్కిలి, ఎక్కువ, రయమునక్ = శ్రీఘముగ, భోజనంబుక్ = భోజనమును, అమరుచు = నిద్రము (తయారు) చేయుము.

తా. భర్తయలసి యింటికివచ్చినప్పుడు కుశలప్రశ్నలతో వినిగింప రాదు. త్వరగ నాతనికష్టము విచారించి కాళ్ళుకడుగుకొనుటకు నీళ్ళిచ్చి ఆహారమును పెట్టవలయును.

క. పతిభుజయించెడి తతీనో

యతి సంతసమునను విడమునందెడి తతీనో

మతిగల భావముదెలిసియె

కుతుకముతో జెప్పికొనుము కోర్కెలునుదతి.

34

టీ. నుదతీ, పతి=భర్త, భుజయించెడి = అన్నమాలెడి, తతీనో = సమయముననో, అతిసంతసమునను = మిక్కిలి సంతోషముతో, విడము నందెడితతీనో = తాంబూలము వేసికొనునప్పుడో, మతిగల = (భర్త) మనస్సు నందుగల, భావముతో = అభిప్రాయమును, దెలిసియె = తెలిసికొనిన తమ తాతన, కుతుకముతో = వేడుకతో, కోర్కెలు = కోరికలను, చెప్పి కొనుము = ఎఱిపుగింము.

తా. భర్తభోజనము చేయునప్పుడు గాని, సంతోషముగ నున్న పుడుగాని నీ మనస్సునందుగల కోరికలను చెప్పకొనుము.

క. వ్యవహారము లడుగకు మఱి

యవియవియును జెప్పబోకు మనవసరముగా

ధవుని నగతాళిసేయకు

మవమానింపకుము నిందలాడకు నుదతి.

35

టీ. నుదతీ, వ్యవహారములడుగకు = నీకు అవసరములేని వ్యాపార విషయము లడుగకుము; మఱి = ఇంకను, యవియవియును = అనేకవిషయములనుగూర్చి, అవసరముగా = అవసరములేనిదే, చెప్పబోకు = చెప్పకుము; ధవుని = భర్తను, ఎగతాళిసేయకు = వేళాకోళము చేయకుము; (భర్తను) ఆలవమానింపకుము = వంచనసేయకుము; చిన్న పుచ్చుకుము; (భర్తను) నిందలాడకు = కఠినముగా మాటలాడకుము; తిట్టకుము,

తా. నీకు అవసరములేని వ్యవహార విషయములను, ఆయాసంగతులను చెప్పమని యడుగుట తగదు. భర్తను మర్యాదగ చూడుము.

క. స్త్రీపురుషుల పాండికయే

కాపురమని చెల్లుచుండుగావున భువిలో

నేవట్టున నీపురుషుని

తో పాటుగ మెలగు శ్రద్ధతోడను నుదత్తి.

36

టీ. నుదత్తి, స్త్రీ పురుషుల = అడువారియొక్కయు, పుగవారియొక్కయు, పాండికయే = కలసియుండుటయే, కాపురమని, చెల్లుచుండుక = ఒప్పును; కావున = కాబట్టి, భువిలోక = భూమి యందు, నేవట్టునక = ఏకార్యమందైనను, నీపురుషునితోపాటుగక = నీభర్తతో నమానముగ, శ్రద్ధతోడన = శ్రద్ధతో (పనులను విడువక) మెలగు = చరించుచు, ప్రవర్తించుచు.

కా. భార్య భర్తలు కలసి వుండుటయే కాపురము అనబడును. కాబట్టి నీభర్తతోపాటు ఎప్పుడును, కష్టమునకోర్చి, పనులందు తోడ్పడుచుండవలయును.

క. నీ పనులలోన నొకటిగ

నోచికతో బ్రతిదినంబు నొకగడయైనన్

నీ పతి పాదము లొత్తుము

నీపయి దయగలుగుదాన నిజముగ నుదత్తి.

37

టీ. నుదత్తి, నీపనులలోనక = నీపనులలో, ఒకటిగక = ఒకపనికలచి, ఓచికతోన్ = శ్రద్ధతో, ఒకగడయైనన్ = ఒకగడియకాలమైనను, (24 నిమిషములు = 1 గడియ) ప్రతిదినంబునన్ = ప్రతిరోజున, రోజురోజును, నీపతి = నీభర్తయొక్క, పదములొత్తుము = పాదములనుపిత్తుము; దానన్ = ఆకారణమున, నిజముగన్ = నిశ్చయముగ, నీపయిన్ = నీపాద, దయగలుగున్ = ప్రేమ కలుగును.

తా. నీధర్తకు నోచునకు ఒక గడియకాలమయినను తాల్పోతుము
నీపనులలో అడిగూడ ఒకపనిగ తలపుము. ఆతనిదయము సంపాదించగలవు.

క. చెప్పిన పని తక్షణమే

తప్పక చేసినను ధవుడు దండించడుగా

తప్పెపుడు జేసి తేనియు

నొవ్వకొనుట మేలు నీకు నుర్విని సుదత్తీ.

88

టీ. సుదత్తీ, ధవుడు = ధర్త, చెప్పినపని = చేయుపని చెప్పినదా
నిని, తప్పక = అడుగుదాటక, తక్షణమే = వెంటనే, చేసినను = చేసిన
యెడల, దండించడుగా = శిక్షింపడుగదా; తప్పెపుడు = తగని పనిని,
ఎప్పుడైనను, చేసి తేనియు = చేసినట్లయిన, ఒప్పుకొనుట = చేసినపని
చెప్పుట, నీకు, ఉర్విని = భూమియందు, మేలు = మంచిది.

తా. ధర్త చెప్పిన పని వెంటనే చేసిన దండించడు. తప్పుచేసినను
ఒప్పుకొనుట మంచిది.

క. అన్ని యెడల నాలోచన

నన్నడుగగలేదటంచు నాథునితో నీ

వెన్నడు కలహించకు నిను

గొన్నిటిలో నెపుడు నడుగ గూడదు సుదత్తీ

89

టీ. సుదత్తీ, అన్నియెడల = అన్ని విషయములలో, ఆలోచన =
సలహాను, నన్నడుగగలేదటంచు = సలహాలయందు నన్ను (భార్యను)
అడుగలేదనుచు, నీవెన్నడుక = నీవు ఎప్పుడును, నాథునితో = ధర్త
తో, కలహించకు = పోరాడకుము; కొన్నిటిలోనక = కొన్ని విషయ
ములలో, నినుక = నిన్ను, ఎపుడుక, అడుగగూడదు.

తా. ధర్త తనతో సలహాలుచేయలేదని భార్య కోపించుట తగదు.
కొన్నివిషయములలో నామె (భార్య) యాలోచన అడుగనవసరములేను.

క. ట్రిలోన సత్తవతులొక

మరిగానుండంగవలయు మరిలేమిని మీ

కతిసంకటమగు నీవును

హిశమే చెలువవలె బరికినెవడును సుదర్శి.

40

టీ. సుదర్శి, ట్రిలోన = భూమియందు, సత్తవతులు = భార్యా
భర్తలు, ఒకమరిగానుండంగ వలయున్ = ఒక్కమాటమీదనే నిలువబడి
యుండవలయును; మరిలేమిని = అటుల లేకపోవుటచే (చారిమాటలు
కలియకపోవుటచే, భేదించిన) మీని = మియిద్దఱకు, (భార్యా భర్తలకు)
అతి = మిక్కిలి, సంకటమగున్ = కష్టములు కలుగును; పరికిన్ = భర్తకు,
ఎత్తుడును, నీవును, హిశమే = మంచిచే, చెలువవలెను = తెలుపవలయును.

తా. భార్యాభర్త లిద్దరు ఒక మాటమీదనే ఉండవలయును. అట్లు
లేకుండిన ఉభయలకు (భార్యాభర్తలకు) కష్టములు కలుగును. కాదట్టి
భార్య కెప్పుడును మంచిచే చెప్పచుండ వలయును.

క. సంపాదించెడు మగనిని

యింపుగ జూచుటది యొక్కయింగితమే భువిన్

సంపాదన క సమర్థుని

సొంపుగ మర్యాద చేయ సుగుణము సుదర్శి.

41

టీ. సుదర్శి, భువిన్ = భూమియందు, సంపాదించెడు = తనకత్తిచే
కష్టపడి తెచ్చునటువంటి, మగనిని = భర్తను, యింపుగజూచుట = క్రిమిం
చుట, అదియే = అట్లు ప్రేమించుటయు, ఒక్క యింగితమే = ఒక విధమే
మైన జ్ఞానమే ? పాండిత్యమే ? (అనగా కాదని అర్థము); సంపాదన
క సమర్థుని = సంపాదించులేని, మగనిని = భర్తను, సొంపుగ = తగు
నట్లుగ, మర్యాదచేయుట = గౌరవించుట, సుగుణము = మంచిగుణము.

తా. సంపాదించు భర్తను గౌరవించుటకంటె సంపాదించలేని భర్తను కొలుచుట అన్ని విధములచేతను మంచిది.

క. మగడార్జించిన ద్రవ్యము
మగువరొ నీకిచ్చెనేని మరియు మితముగా
నొగివెచ్చబెట్టి లెక్కను
మగనికి చెప్పంగవలయు మఱువక సుదత్తీ.

42

టీ. సుదత్తీ, మగువరొ = ఓశ్రీ, మగడార్జించిన = భర్తసంపాదించినట్టి, ద్రవ్యము = ధనము, డబ్బు, నీకిచ్చెనేని = నీకు యిచ్చినట్లయిన, మరియు, మితముగా = ఇంకను తక్కువగ, ఒగి = క్రమముగా, వెచ్చబెట్టి = ఖర్చు పెట్టి, మఱువక = మఱచిపోక, జ్ఞాపకముంచుకొని, మగనికి = భర్తకు, లెక్కను = జమాఖర్చులను (చేసిన ఖర్చు నిలవయున్న సామ్రునుగూర్చి) చెప్పంగవలయు = చెప్పవలయును.

తా. భర్త యిచ్చిన సామ్రును తగినట్లు ఖర్చుపెట్టి భర్తకు ఖర్చు వివరముల తెలియజేయవలయును.

క. నీమంచి చేతనేగద

యోమానిని నీదుమగని ను త్రముడనుచు

వేమారు లనెడఁగరిథులు

భూమిని యశమునకు మగువ పుట్టిలు సుదత్తీ.

43

టీ. సుదత్తీ, ఓమానిని = ఓశ్రీ, నీమంచిచేతనేగదా = నీయొక్క మంచిచేతచేతనేగదా, నీదుమగని = నీభర్తను, త్రముడనుచు = మంచివాడనుచు, అరిథులు = బ్రాహ్మణులు, వేమారనెదరు = అశేక పరాధి

• అతిథి. అతిథి, అభ్యాగతి అని గెండు తెగలు. అన్నము తిన జోతనప్రదుకచ్చువాడు అభ్యాగతి, వచ్చినపెట్టుకయందువాడు అతిథి.

యములు పరిశుభము; మగుత = ఓస్త్రీ, భూమిని = భూమియందు, యశము
నకు = కీర్తి, పుట్టిలు = పుట్టిలుకంటిది.

తా. భార్య కుగవలెయైన భర్తకు మంచికలుగును. స్త్రీకీర్తి పుట్టి
లుకంటిది. (భర్తలకు తమ భార్యలవలననే కీర్తికలుగును)

క. అందముగా నుండుము పతి

ముందరన్లుపుదు నగవు మొగమే తగుగా

కొందఱు కొఱకొఱలాడుచు

మందిరమును జేరనీరు మగనిని సుదత్తి.

44

టీ. సుదత్తి, పతిమందరక = భర్తయగుట, అందముగానుండుము;
ఎల్లపుడుక, నగవు మొగమేతగుగా = నవ్వు మొగమే చెల్లును; (చియనవ్వు
నవ్వుచుండవలెను) కొందరు = మరికొందరు, మగనిని = భర్తను, కొఱ
కొఱలాడుచుక = చెఱచెఱలాడుచు, (కోపపడుచు) మందిరమును జేర
నీరు = ఇంటికి రానీయరు.

తా. భార్య భర్తనెప్పుడును సంతోషముతో చూడవలయును.
కొందఱిప్పుడును కన్నులుస్సులాడుచు భర్తలను ఇంటికిరానీయరు.

క. ధర సంసారపుభారము

భరియింపంగాను సతియు బలియును సములే

పురుషుండార్జింపను సతి

సరిగా నుచితవ్యయంబు నల్పనునుదత్తి.

45

టీ. ధరక = భూమియందు, సంసారపు = కారముయొక్క, భార
ము = బరువు, భరియింపంగాను = మోయుటకు, వహించుటకు, సతి
యుక = భార్యయును, పతియుక = భర్తయును, సములే = సమానులే; పురు
షుండు = మగవాడు, అర్జింపను = సంపాదించుటకును, సతి = స్త్రీ,

సరిగా = తగినట్లుగా, ఉచితవ్యయము = మంచివస్తువులకై ఖర్చును, స్పృ
హ = చేయుటకును, (సమానులే.)

తా. సంసారమును భార్యాభర్తలు భరించవలయును. భర్త సంపా
దించుటకును, భార్యతగినట్లు ఖర్చుపెట్టుటకును సమానముగ తగుదురు.

క. భావజ్ఞురాలవగుచును

కావలసిన వసులు జేయగావలె బలికి

కావరమున బలివిడువకు

నీవావల జేసెదేమి నిజముగ సుదత్తి.

46

టీ. సుదత్తి, భావజ్ఞురాలవగుచు = మనస్సునందుండెడు కోరికల
తెలిసికొని, పలికి = భర్తకు, కావలసినవసులు, చేయగావలెను చేయ
వలయును; కావరమున = గర్వముచే, పలివిడువకు = భర్తను వదల
కుము; నీవు, ఆకల = ఆటుతర్వాత. (వదలిన తరువాత) నిజముగ = నిశ్చ
యముగ, నిక్కముగ, చేసెదేమి = ఏమి చేయుదువు?

తా. భర్తకోరికలను ఎఱిగిచేయవలెను. పలిని వదలదగదు. వదలిన
పిమ్మట ఏమిచేయుదువు? ఇతరఆధారముదొలుకుట కష్టము.

క. మగవారితోడ నెప్పుడు

తెగబడి నిర్భయముగాను తీవ్రతతోడ

బగగొని బలికిన దాన

మగువలకును గీడువచ్చు మహిలో సుదత్తి.

47

టీ. సుదత్తి, మహిలో = భూమియందు, మగవారితోడ నెప్పు
డు = శ్రుతిమూలతో నెప్పుడును, తెగబడి = సిగ్గు విడచి, నిర్భయము
గా = భయములేకుండగను, తీవ్రతతోడ = మిక్కిలి తొందరగను,
బగగొని = కసి (కోపము) తో, పలికిన = పలికినతో, దాన = ఆశా
రణముచే, మగువలకు = స్త్రీలకు, గీడువచ్చు = ఆపద కలుగును.

తా. పురుషులతో కలిసముగ మాటాడుట తగదు. అడిస చేటు కలుగును.

క. చెప్పనివార్తల నెప్పుడు

జెప్పమనుచు బట్టుబట్టజెల్లదు పరితో

నెప్పుని చెలియుము దానను

మొప్పుగదవె నీకు నగదుమూగ్ధత సుదత్తి.

48

టీ. నుదత్తి, పరితో = భర్తతో, చెప్పనివార్తల = చెప్పనివాడని (తగని) విషయములను, ఎప్పుడు, చెప్పమనుచు = చెప్పవలసినదనుచు, పట్టు = పంతము, పట్టజెల్లదు = చేయుట తగదు; తప్పనితెలియును; దాన = అందుచేత, మొప్పుగదవె = అపాయము కలుగును గదా; నీకు, మూగ్ధత = పెంకతనము, తగదు = కూడదు, పనికిరాదు.

తా. చెప్పనగుచని విషయములను చెప్పవలసినదని భాగ్య భర్తను ఎన్నడును చాధించుకూడదు. అందువలన కీడు కలుగును. మూగ్ధత తగదు.

క. పురుషుని వస్త్రము లెపుడును

మరపునైన గట్టవలదు మఱియమితముగా

చిరిగిన చీరలు గట్టకు

కొరతవలువగట్టి తిరుగకూడదు సుదత్తి.

49

టీ. నుదత్తి, పురుషుని వస్త్రములు = మగవారి బట్టలను, ఎపుడును, మరపునైన = మరచి (పరాభవడి) యైనను, కట్టవలదు = కట్టుకొనకూడదు; మఱి, అమితముగా = ఎక్కువగా, చిరిగిన చీరలు = చిరిగిన చీరలను, కట్టకు = కట్టకుము; కొరతవలువ = చాలనిబట్టను, కట్టి = కట్టుకొని, తిరుగకూడదు.

తా. మరపుచేతనైనను పురుషులబట్టలను స్త్రీ లెప్పుడును కట్టుకొనరాదు. చిరిగిన చీరలను, చాలని బట్టలను కట్టుకొని తిరుగరాదు.

క. మగడు ధనవంతుడైనను

నగలనడుగ నేల నిచ్చు * నవరత్నంబుల్

మిగుల ధనహీనుడైనను

జగతిని నన్నమిడమేలు సశతము సుదత్తీ.

50

టీ. సుదత్తీ, మగడు = భర్త, ధనవంతుడైనను = డబ్బున్నవాడైన యెడల, నగలనడుగ నేల = నగలు తెచ్చి ఇవ్వునికొరుట ఎందుకు? (కొర నక్కరలేదు); నవరత్నంబుల్ = నవరత్నములు, ఇచ్చుకో = ఇచ్చును; మిగుల = మిక్కిలి, ధనహీనుడైనన్ = డబ్బులేనివాడైనచో, సశతము = ఎల్లప్పుడును, జగతిని = భూమియందు, అన్నమిడన్ = అన్నము పెట్టి పోషించుట, మేలు = మంచిది.

తా. భర్త డబ్బున్నవాడై యైన అడుగకయే నగలను ఇచ్చును. డబ్బు లేనివాడైన అన్నము పెట్టి భార్యను పోషించుటే మంచిది.

క. చిన్నతనంబున జనకుని

గన్నియ నీవయసునందు గాంతుని పిదప

బన్నిన వార్ధక్యంబున

గన్నసుతుల నాశ్రయింపగాదగు సుదత్తీ.

51

టీ. సుదత్తీ, కన్నియ = బాలా, చిన్నతనంబున = చిన్నదానవుకొన్నప్పుడు, జనకునిక = తండ్రిని, నీవయసునందున్ = పెద్దదానైనప్పుడు, గాంతునిక = భర్తను, పిదపక = అటుతర్వాత, బన్నినవార్ధక్యంబునక = ముసలితనము నందు, కన్నసుతులక = కుమారులను, ఆశ్రయింపగా దగుక = ఆశ్రయింపవలెను.

నవరత్నంబుల్, 1 బ్రహ్మ 2 చైతన్యము 3 గోమేధికము 4 తువ్య రాగము 5 మరకతము 6 మాణిక్యము 7 నీలము 8 ప్రవాళము 9 ముత్యము.

తా. బాల్యమున కంద్రిని, పెద్దదైన ధర్మము, ముసలి తనమున
పురుషున స్త్రీ అయాకాలములందు కనిపెట్టుకొని యుండవలయును.

క. సతి పతిని విడచి యుండిన

క్షీతి నెంత సుఖీలయైన కీర్తి బడయ దా

యతిన కనాశ్రయమగు లత

గతిశోభయులేదు తెలియగాదగు సుదత్తి.

52

టీ. మదతి, సతి = స్త్రీ, పతిని = ధర్మము, విడచియుండిన = విడిచి
పెట్టినచో, ఎంత సుఖీలయైనక = ఎన్నిమంచిగుణములుకలదైనను, క్షీతిక =
భూమియందు, కీర్తి బడయదు = గౌరవమును పొందదు; అయితినక =
అస్త్రీ, అనాశ్రయమగుకలకలిక = ఆధారము లేని తీగవలె, శోభయు =
కాంతియును, లేదు; తెలియగాదగుక = తెలిసికొనవలయును.

తా. మంచి గుణములు కలిగినను ధర్మము విడచిన స్త్రీ మర్యాద
కలుగదు. తీగ పొపుటకు ఆధారము ఒకటి ఉండవలయును. అప్పుడని
అతి వికాలముగ పోతే చూచిన ఆనందమును కలిగించును. ఆధారము లేని
తీగ పడిపోవును. చూచువారు సంకోచింపరు. ధర్మము వదలిన స్త్రీని
అందఱు తిట్టుదురు. వ్రాలిన తీగ వలె మంచిపేరు లేక చెడిపోవును.

కి. పతి వసులయందు దాసీ

గతి శయ్యను రంధరీతి ఘన * మంత్రివలె

సతతంబులోచనకును

పతి భుక్తి లిల్లిబోలి పరగుము సుదత్తి.

53

* మంత్రివలెక:—రాజులకు ఆలోచన చెప్పుటకు మంత్రి యుం
డును. వారల చేతిలో రాజులు కలుబొమ్మవంటివారు. వారెట్లు చెప్పిన
అట్లు చేయుదురు.

టీ. నుదత్తి, పతిపనులయందు = భర్తకుచేయు పనులయందు, చానీ గతి = చానీవలెను, శయ్యన్ = పక్కయందు, రంభరీతి = రంభవలెను, (రంభచాలనందకత్తె) సతతంబున్ = ఎల్లప్పుడును, అలోచనకును = సలహాచెప్పుటకును, ఘనమంత్రివలెన్ = తెలివిగలమంత్రివలెను, పతిభుక్తిః = భర్త ఆహారమునుకొనినపుడు, *తల్లిబోలి = తల్లివలెను, పరగుము = ఉండుము.

తా. భర్తయడల, పనులందు చానీవలెను, పక్కపై రంభవలెను, అలోచన చెప్పునపుడు మంత్రివలెను, ఆన్నముపెట్టినపుడు తల్లివలెను, భార్య నడచుకొన వలయును.

క. పరిదేశమునకు నీధవు

దరిగినచో వానిరాక నరయుచునింటక

పరిపరివిధముల సాగసుల

ఎరగక నీవుండు బీదపద్ధతినుదత్తి.

54

టీ. నుదత్తి, నీధవుడు = నీధర్త, పరిదేశమునకు = ఇతరదేశమునకు అరిగినచో = వెళ్లినచో, ఇంటక = ఇంటియందు, వానిరాక = ఆభర్తవచ్చుటను గురించి, అరయుచుక = విచారించుచు, పరిపరివిధముల = అనేకవిధములగు, సాగసులఎరగక = అందములుచేయక, బీదపద్ధతి = బీదదానివలె, నీవు, ఉండు = ఉండుము.

తా. భర్త యితిరదేశములకు వెళ్లినచో, అతనిరాకకు దినములు తెల్పించుచు అందముగ నుండక బీదదానివలె ఉండవలయును.

క. అలుగకమీ పతిమీదను

దెలుపకమీ యింటిగుట్ట, దేవునికై నక

* తల్లిబోలి: — లోకమున మాతృప్రేమను మించినవస్తువింకొకటి లేదు. తల్లి పెట్టువంటి దింకొకటి కాదు.

నిలువకుమీ పుట్టింటనె

తొలుగుకుమీ నీవు నీతి త్రోవనునుడత.

55

టీ. సుదతీ యింటిగుట్టుకొంట్లో యింటియందలి రహస్యమును, దేవుని క్రైస్తవత = దేవుని క్రైస్తవత, తెలుపకుమీ = తెలుపవలగు; పుట్టింటనె = పుట్టినయింటనె, నిలువకుమీ = ఉండకూడదు; (స్త్రీలు తమ తల్లిదండ్రుల ఇండ్లయందు చాలకాలము ఉండుటకు ఇచ్చగించుట, అట్లు చేయుట తగినది) నీవు, నీతిత్రోవ = నీతిమార్గమును (మంచివృత్తినుంచి) తొలుగుకుమీ = రిప్పవద్దుకుమీ.

తా. భర్తవై కోరింపకుము. ఇంటిలోని రహస్యములను దేవుని క్రైస్తవత తెలుపకుము, పుట్టింట చాలకాలము ఉండరాదు. మంచిమార్గమును వదలకుము.

క. మంచిగరపుటకు బతి బో

ధించిన నావలుకులన్ని హితమనిమదిలో

నుంచుము నేనెరుగనె యని

యెంచియు గోపించగూడ దెపుడును నుడత.

56

టీ. సుదతీ, మంచిగరపుటకు = నీతిమార్గమును తెలుపుటకు, పతి = భర్త, బోధించినకొంట్లో = చెప్పినట్లయిన, మదిలోకొంట్లో = మనస్సునందు, ఆవలుకులన్నియుకొంట్లో = భర్త చెప్పినదంతయును, హితమని = మేలుకొఱకని, మదిలోకొంట్లో = మనస్సునందు, ఉంచుము = ఉంచుకొనవలయును; ఎపుడును, మేలు, ఎరుగనె = తెలిసికొనలేదా! (తానీవరకెరిగియున్నదనుట) యని ఎంచియున్ = తలచి, కోపించగూడదు = కోపముతగినది.

తా. భర్తబోధించువిషయములను తాను అంతకుమునుపె తెలిసికొంటినని భార్యచెప్పి, కోపించి, యెదురుపలుకుట కూడదు.

• యింటిగుట్టు:—‘యింటిగుట్టు అంకకుచేటు’ విభీషణుడు యింటగలగుట్టు తెలుపుటచేలకృతముడు ఇంద్రజిత్తుని తేలికగజయించెను.

క. పదుచుదనంబున ముదిమిని

విమనక రక్షించుగాదె విభుసేవింపక

చెడి బ్రతుకునట్టి వనితలు

పదుపాటులుచూడు వయసు బాసిన సుదత్తీ.

57

టీ. సుదత్తీ, విభుసేవింపక = భర్త నాశ్రయించినచో, (భర్తకు కావలసిన పనులు చేసినట్లున) పదుచుదనమునన్ = యాత్మనమునందును, ముదిమిని = ముసలితనమునందును, విమనక = వదలక, రక్షించుగాదె = పోషించున గదా! వయసుబాసిన = తన పదుచుదనము చెడిన, చెడి = పాడయిపోయి, బ్రతుకునట్టి = జీవించునట్టి, వనితలు = స్త్రీలు, పదుపాటులు = పొందుచున్న కష్టములను, చూడు = చూడుము.

తా. భర్త అన్ని వేళల భార్యను పోషించును. తమ భర్తలను విడిచినస్త్రీలు పదు పాట్లను చూచియైన ఇతరులు తమ తమ భర్తలను వదలక యుండుట మంచిది.

క. నీవతి వృద్ధుండైనను

నోపిక నుపచారములను నొనరుచు

మెప్పుడున్ కోపముగూడ దసహ్యం

బేపట్టన దగదు దీని నెరుగుము సుదత్తీ.

58

టీ. సుదత్తీ, నీవతి = నీభర్త, వృద్ధుండైనను = ముసలివాడైనను, ఉపచారములన్ = కావలసిన పనులను, ఓపికన్ = సహనముతో, ఎప్పుడున్, ఒనరుచుము = చేయుము; కోపము = కోపించుట, కూడదు = తగదు; ఏపట్టనన్ = ఏ సమయమునందును, (ఎప్పుడును) అసహ్యము = ఇష్టపడకుండుట, ఏవగించుట, తగదు = కూడదు; దీనిన్ = దీనిని, ఎరుగుము = తెలిసికొనుము.

తా. భర్త ముసలివాడైనను, ఓపిక తెచ్చుకొని కోపింపక మిక్కిలి ప్రేమతో స్త్రీలు ఉపచారములను చేయుచుండవలెను.

క. పుట్టింటివారు నీకును

పెట్టగలిగియున్న నీను పెనిమిటితోడన్

గట్టిగ కలహంబొడియు

పుట్టింటికే చేర కీర్తి పొందవు సుదతి.

59.

టీ. సుదతి, మీ పెనిమిటితోడన్ = నీభర్తతో, గట్టిగ. కలహంబొడియు = పట్టుదతో, పోరాడియు, పుట్టింటివారు, (తలిదండ్రులు) పెట్టగలిగియున్నన్ = పెట్టగలిగినను, పుట్టింటికే చేరన్ = తలిదండ్రుల యింటికి, వెళ్ళిన, కీర్తి పొందవు = గౌరవము తెచ్చుకొనవు.

తా. పుట్టింటివారు ఎంత పెట్టగలిగినవారైనను భర్తతో పోట్లాడి వారింట్లకు వెళ్ళిన యెడల రానీయరు.

క. పుట్టుసొగసుండివలె మరి

పెట్టు నగలవలన కాంతి పెరుగదు భువిలో

చెట్టుపయి కాకిబరగునె

వట్టుకరంగులిడ చిలుక వద్దతిసుదతి.

60

టీ. సుదతి, భువిలో = భూమియందు, పుట్టుసొగసుండవలె = పుట్టుకతోనే అందము కలుగవలెను; మరి, పెట్టు = పెట్టుకొనునట్టి, నగలవలన = నగలచే, కాంతి పెరుగదు = అందము హెచ్చదు; చెట్టుపయి కాకిన్ = చెట్టుమీదినుండు కాకిని, పట్టుక = పట్టుకొని, రంగులిడన్ = రంగులు వేయగా, చిలుకపద్ధతిస = చిలుకవలె, పరగునా = ఉండునాకి (ఉండదనుట)

తా. కాకి రంగుపూసినను చిలుక కానేరదు. అటులనే అందము పుట్టినప్పుడే కలుగవలయును గాని పెట్టుకొను నగలచే రాదు.

క. ధనవంతులైన వారల

గని వారికివలెను నీకు కనకాంబరముల్

కొనవలెనని పతిజోరకు

ఘనమొ స్వల్పంబొ ధనము గనవలె సుదర్శి.

61

టీ. సుదర్శి; ధనవంతులైన వారలకు = భాగ్యవంతులగువారిని, కని = చూచి, వారికివలెను = డబ్బుగలవారి వలెను; నీకు. కనకాంబరముల్ = బంగారపునగలను, ఖరీదుగల బట్టలను, కొనవలెనని = కొనవలసినదని, పతికు = భర్తను, జోరకు = బాధింపకు, ఘనమొ = గొప్పగనొ, స్వల్పంబొ = కొలదిగనొ, ధనముకు = డబ్బును, కనవలెకు = కూడలెట్ట వలయును.

తా. ధనవంతులగు వారలను చూచి వారివలె, తనకును, నగలు చేయించి యిమ్మని కొరట స్త్రీకి తగదు. కొంచెముగాని, ఎక్కువగాని డబ్బును నిలవచేయ వలయును.

క. అప్పుగొనియైన నిప్పుడు

కొప్పుగొలుసులుట్లువచ్చె గొనుమనుచును నీ

వెప్పుడు జెప్పుకు మిదియే

తప్పుగదవె ముప్పువచ్చు దానను సుదర్శి.

62

టీ. సుదర్శి, అప్పుకు, కొప్పుగొలుసు లుట్లువచ్చెకు = కొప్పు గొలుసులు, ఉట్లు, వచ్చినవి, అప్పుగొనియైనకు = అప్పుచేసియైనను, ఇప్పుడు = ఇప్పుడే (నగలువచ్చినప్పుడు) కొనుమనుచుకు = కొనవలసినదని, చెప్పుకుము; ఇదియే = ఇట్లు చెప్పుటయే, తప్పుగదవె = తప్పునమి; దానను = ఆకారణమునను, ముప్పు = కీడు, వచ్చుకు = వచ్చును.

తా. కొప్పుగొలుసులు, ఉట్లు వచ్చినవి, అప్పుచేసి యిప్పుడే కొనవలసిన దని భర్తను స్త్రీ బాధించుట తగదు. అట్లు చెప్పిన కొనించును.

క. అరుగును నగ లుచినమును

పెరుగును ఋణమునుచు నీవు బీదతనములో

నెరుగుము భాగ్యము నీగును

తరుగక యున్నపుడు నగలు శునిల నుదత్తి. 63

టీ. నుదత్తి, ఇలక = భూమియందు, బీదతనములోక = బీదతనమందు, నీవు, నగల్ = నగలు, అనుచినము = ప్రతికోణము, అరుగును = అరుగుదలపొందును; (అరిగిపోవును) ఋణము = ఆపు, పెరుగును = ఎక్కువగును; అనుచుక = అనుచును, ఎఱుగుము = తెలిసికొనుము; భాగ్యము = డబ్బు, తరుగకయున్నపుడు = భర్తగాకుండి నపుడు, ఎక్కువగ ఉన్నపుడు, నగలు, తగుక = నగలు, పెట్టుకొన వచ్చును.

తా. బీదరాలైన నీవు నగలు అరుగుననియు ఆపుచేసిన ఋణము పెఱుగుననియు ఎరుగ వలెను. ధనికురాలయిన నగలు పెట్టుకొనవచ్చును.

క. పెరవారి నగల నెప్పుడును

నెరవుగ తెచ్చి ధరించి యెగకు మిచ్చో

బొకపాటున బోయినచో

ధన ము రెట్లీ చువలయు దానికి నుదత్తి. 64

టీ. నుదత్తి, ధరిక = భూమియందు, ఎప్పుడున, పెరవారి నగల్ = ఇతరుల నగలనా, ఎరువుగన్ = బులుగ, తెచ్చి = తీసికొనివచ్చి, ధరించి = పెట్టుకొని, ఎగకుము = వెళ్ళకుము; ఎచ్చో = ఎచ్చటైనను, పొరపాటున = మరపుచే. పోయినచో = పోయినట్లయిన, దానికిన్ = ఆపోయిన నగలకై పదిరెట్లీయవలెన్ = తాము తెచ్చిన నగలకు పదిరెట్లు విలువనీయవలయును.

తా. ఎరువునగలు తెచ్చుకొనరాదు. ఒక వేళ అవి పోయినచో ఎక్కువ వచ్చేము కలుగును. సామూక్య ఎక్కువగ ఈయవలయును.

క. తోత్తులతో సహవాసం

ఋతమననితలకుగూడ ద్యౌ నిజముగా

నెఱైన మహిషితోకను

హస్తక నట్టేటదిగిన వణవచె సుదత్తీ.

65

టీ. సుదత్తీ, నిజముగా = నిశ్చయముగా, ఉర్విన్ = భూమియందు, ఉత్తమవనితలకు = మంచి స్త్రీలకు, తోత్తులతో = చెడు స్త్రీలతో, సహవాసంబు = చెలిమి, స్నేహము, కూడదు = తగదు; ఎఱైన మహిషితోకన్ = ఎత్తుగా నున్నట్టి శేబితోకను, హస్తక = పట్టుకొని, నట్టేటదిగన్ = ఎటివదును (ప్రవాహమధ్యమన) దిగిన యెడల, అపవచె = మంచివేయదా? (మంచివేయును.)

తా. ఎఱైన శేబితోకను పట్టుకొని నట్టేటదిగినయెడల ముంచును. అట్లే మంచివారు చెడు స్త్రీలతో స్నేహముచేసి నట్టేట మునిగినవారి కల చెడిపోవును. (ఉత్తమస్త్రీ శేబితోకను పట్టుకొనువానికిని చెడు స్త్రీ శేబకునుపోలిక).

క. పరపురుషునితో నొంటిగ

శిరుణనయనునందు నీవు తగుచుగ మాటల్

జగపిన యెడలను జూచిన

గరితలచే నీకు వాదుగలదిల స కత్తి.

66

టీ. సుదత్తీ, ఇలన్ = భూమియందు, శిరుణనయనునందు = శూన్య నమునందు (యుక్తవయసునందు), నీవు, ఒంటిగన్ = ఒంటరిగ తరుచుగ = అనేక పర్యాకుములు, పరపురుషునితోన్ = ఇతరపురుషునితో, మాటల్ = మాటలను, జగపిన యెడలను = మాట్లాడినవో, నీకు, చూచిన గరితలచేన్ = అట్లుమాట్లాడు నప్పుడు చూచిన స్త్రీలచే, వాడు = అపవాద, నింద, గలదు.

తా. యుక్తవయస్సున స్త్రీ యితర పురుషులతో మాట్లాడుట స్త్రీ లెవరైన చూచిన శేలిచేయుదురు.

క. పరపురుషునితో నెపుడును

సరసములాడగము నాగు నతి వాక్యంబుల్

కరమును రాగ యునుముని

నునిద్రులచెగరమ్మ మోహమగ్నత సుదత్తి.

67

టీ. సుదత్తి, ఎపుడును, పరపురుషునితో = ఇతరునితో, సరసములాడగము = వేళాళోళము (పరిహాసము) చేయుటయు, వరుసలాడగము; వారు = అట్లుయ్యగాదు పురుషులు, మోహమగ్నత = మోహముచే, సరివాక్యంబుల్ = స్త్రీలవాక్యములు, కరము = మిక్కిలి అనురాగయుతము అని = పేరేవుతోకూడి యుండునని, ముని = మనస్సువంతు, తలచెదరుఅమ్మ = తలగును.

తా. ఇతరపురుషులతో మాట్లాడగము. స్త్రీలు మట్లాడునపుడు పురుషులు మోహవశులై ఆ మాటలను హితముగ తలచెదరు.

క. పరపురుషుడు చెడుగైనను

పరిపరివిధములను దానెభాషించుజుమా

పెరనారులతో మాటలు

పరపురుషులకే మరలి పడండునుదత్తి.

68

టీ. సుదత్తి, పరపురుషుడు = ఇతరుడు, (మనుష్యుడు) చెడుగైనను = చెడుబుద్ధి గలవాడైనయెడల, తానె = తానే. (తనంతటతానె) పరిపరివిధములను = అనేక విధములుగ (స్త్రీలను వశపరచుకొనుటకు) భాషించుజుమా = మాటలాడునుమమా! పురుషులకు = మగవారలకు, పెరనారులతో = ఇతరస్త్రీలతో, మాటలు = పలుకులు, ఏల = ఎందుకు? మరలి = మరలి, వచ్చినటుల తిరిగి, పడండును = వెళ్ళవలసినదని చెప్పెను.

తా. చెడుబుద్ధిగలవాడు తనంతటతానె ఇతరస్త్రీలతో సంభాషించును. ఇతరస్త్రీలతో తమకేమిపనియని మరలిపోవచ్చని చెప్పవలయును.

క. శుచిగానుండుము వంటయు

రుచిగాజేయుటకు పాకరూఢి తెలియుమా

పచనము జేయక బెట్టిన

కచికచి వేయదురు సురుచిగాడది నుదతీ.

69

టీ. నుదతీ, శుచిగా = శుభ్రముగాను, ఉండుము = ఉండవలసి నది; వంటయు, రుచిగాజేయుటకు = రుచికలిగి యుండునట్లుచేయుటకు, పాకరూఢి = వంటచేయువిధము (పాకశాస్త్రము) తెలియుమా = తెలిసికొనవలసినది; పచనము, చేయక = చక్కగావండక, పెట్టినక = పెట్టినచో, కచికచివేయదురు = నమలక పారవేయదురు; అది = అపాకము, అట్టివంట, సురుచిగాదు = రుచిగాఉండదు.

తా. శుభ్రముగా నుండుము. వంటచేయుట తెలిసికొనుము. బాగుగ నుడికించకపోయిన రుచి చెడును. తినక పారవేయదురు.

క. ఆపదయం దతిదుఃఖము

నోపక సంపదల మిగుల నుత్సాహము నీ

వేపట్టున గనుపరువకు

మాపరమాత్ముండె యొసగు నది యిదిసుదతీ.

70

టీ. నుదతీ, ఆపదయందు = కష్టము కలిగినప్పుడు, ఓపక = సహింపక, అతిదుఃఖము = మిక్కిలివిచారమును, సంపదల = బిబ్బకలిగినప్పుడు, మిగుల నుత్సాహము = ఎక్కువగు సంకోచమున, నీవు, ఏపట్టునక = ఏసమయమందైనను, (కష్టసుఖములందు, 'కలిమిలేము' కావి దికుండలు) కనుపరువకుము = చూపకుము; అది = ఆకష్టము, ఇది = ఈసుఖము, ఆపరమాత్ముండె = ఆదేవుడె, ఒసగుక = ఇచ్చును.

తా. కష్టము కలిగినపుడు దుఃఖించుట, సుఖము కలిగినప్పుడు సంకోషించుటయును తగదు. ఏలయన, ఆగ్రంథింపిన దేవుడే కలిగించును.

క. ఇరుగు పొరుగింటి వారలు

అరుగుగ స్వల్పమగునప్పు నడిగిన నిమ్మా

ధర కేయి గలిగియుండిన

కొరకె యదియొగుండు తెలిసికొనుమిది సుదత్తి. 71

టీ. సుదత్తి, ఇరుగుపొరుగింటివారలు = తనయింటికి చుట్టుప్రక్కలనుండు వారు, అరుగుగ = ఎప్పుడో ఒకప్పుడు, స్వల్పమగు ఈయతగిన అప్పుకొ = చేబడిగ, అడిగినకొ = అడిగినచో. ఇనిమ్మా = ఈయమమ్మా; ధరకొ = భూమియగు (ఇంటియగు) వేయిగలిగియుండినకొ = అనేక వస్తువులుఉన్నను, ఎదియొ = ఏవస్తువు ఒక వస్తువులేని, కొరకె = లోపము, ఉండుకొ, అని, తెలిసికొనుము = తెలిసికొనవలయును.

తా. ప్రక్కయింటివారు ఏవస్తువైనను చేబడులడిగిన కలిగి ఉన్న వానిలో యిటు లేక ఇమ్మ. ఏలయన ఎన్నివస్తువులు కలిగియున్నను ఇంకను కావలసిన వస్తువులన్నియో ఉండునని తెలిసికొనుము.

క. కోడలివై యున్నప్పుడు

చేడెనొ నీయత్తగారి జెడనాడకుమీ

చూడగ నొన్నాళ్ళకు

నీకోడలి కి నెవగుడు ననుకొనవలె సుదత్తి. 72

టీ. సుదత్తి, చేడెనొ = ఓస్త్రీ, కోడలవై యున్నప్పుడు = నీవుఒకరి కోడలుగ నున్నప్పుడు, నీయత్తగారికొ = నీ అత్తగారిని, (భర్త తల్లిని) చెడనాడకుమీ = కఠినపు మాటలు పలుకకుము; చూడగకొ = చూడగా, విచారించగ, నొన్నాళ్ళకు = కొన్ని గోజాలకు, నీకోడలకు, అత్తవు, అగుదుకొ = అగుదునని, అనుకొనవలెకొ = అనుకొనవలయును. (తలచుము.)

తా. కోడలుగ నున్నస్త్రీ తన అత్తగారిని చెడనాడరాదు. ఒకప్పుడు తానుగూడ అత్తయగును. అప్పుడు కోడలైన మాటలకు తమకు నొప్పి

కలుగును (మనస్సు బాధించును). కావున స్త్రీ లండులును ఆత్మలను బాధింపక నడచుకొనవలయును.

క. అత్తను నేనను గర్వము

చిత్తంబున నుంచి బుద్ధిచెడి కోడండ్రున్

మొత్తకు నీకూతురు

తేవత్రింటికిబోవ దెప్పరటవే సుదత్తీ.

73

టీ. సుదత్తీ. నేను, అత్తను, అను = అనునటువంటి, గర్వము = మనము ఆత్మలము అను అధికారము, చిత్తంబున = మనస్సున, ఉంచి, బుద్ధిచెడి = చెడుమనస్సుగలదాననై, కోడండ్రున్, మొత్తకు = బాధింపకుము; నీకూతురు, నేవు = మును, అత్రింటికిబోవక = అత్రిగారింటికి వెళ్ళక, దెప్పరటవే = నిందింపరా? (నిందింతురు).

తా. అత్తవై యుండునపుడు నీకోడళ్ళను బాధింపగాను. ఏల యన నీకూతుళ్ళను గూడ వారి యత్తలు కొట్టినను, తిట్టినను, నీకెట్టిబాధ కలుగునో ఆలోచించి, కోడళ్ళను కష్టపెట్టకుండుట మంచిది. (కోడలు = కుమారుని పెండ్లాము).

క. వృద్ధులగు నత్తమామలు

శ్రద్ధగ బోషింపుమమ్మ చానరొ నీవు

వృద్ధవగుదపుడు నీన్నువ

బుద్ధి గలిగి జూడవలదె పుడమిని సుదత్తీ.

74

టీ. సుదత్తీ, చానరొ = ఓస్త్రీ, వృద్ధులగు = ముసలివారగు, అత్త మామలక = అత్తగారిని, మామగారిని, శ్రద్ధగ = మిక్కిలిఓర్పు గలిగి, బోషింపుమమ్మ = నీవింపుము (ఉపచారము చేయుము); ఎందుకన, నీవుక, వృద్ధవగుదపుడు = ముసలివానపుఅగు నపుడు, పుడమిని = భూమి

యందు, నీన్నువ = నీకోడలును, బుద్ధిగలిగి = తెలివిగలవై, (మంచివై)
చూడవలెనై = చూడవలచా? (చూడవలెను.)

తా. ముసలగు ఆత్తమామలను స్త్రీలు పూజించ వలయును.
మందు తాము ముసలివైన తమ కోడండ్రు తమకు ఉపచారము చేయ
వలదా? (చేయవలయును). తమకుకోడండ్రు చేయవలెను తాముచేయించు
కొనవలెనను కోరిక గలిగియుండురు. కావున తామును ఆత్తలను నేవింప
వలయును.

క. పెట్టెవనారకి నెగిరియు

బుట్టుటయే సాక్షియనగ భువిలో విననే

పట్టె నీదలచు గని

పెట్టుము నీకున్నరీతి ప్రీతిగ సునతి.

75

టీ. సుదర్శి, భువిలోన్ = భూమియందు, ఎత్తుకు, పెట్టినవారికి =
ఒకరికి ఇచ్చినవారికి, పుట్టుటయే = మరల తమకు కావలసినప్పుడు తెచ్చు
కొనుటకు ఆధారముకలిగి యుండుటే, సాక్షియనగ = సాక్షివలెనుండు
నను యంశము (ఒకరికిచ్చిన తనకును పుట్టును లేనిచో లేనిదగును.)
వినవే = వినవా? నీకున్నరీతిక = నీకు కలిగిన దానిలో, ప్రీతిగ =
దయగలదనివై, (ప్రేమతో) బీదలను = పేదవారిని, (దరిద్రులను) కని
పెట్టుము = పోషింపుము; పట్టెల = బీదవారిలో నీకు పంకమిందుకు?

తా. ఎల్లప్పుడు ఇతరులకు దానముచేసిన ఆదానము చేసిన వారికి
అన్ని సంపదలు దేవుడు కలుగజేయును. కావున బీదసాదలను ఆదరించ
వలయును.

క. ప్రీతికయుండిన నేళల

నూరక గూర్చుండి యందనూరి చెమగులక

నోరూర జెప్పకొనకను

కోరిక సత్కథలు చెప్పకొనవలె సుదర్శి,

76

టీ. సుదర్శి, తీరికయుండిన వేళలన్ = పనిలేనప్పుడు, అంగరు = స్త్రీలందఱను, ఊరికన్ = ఊరికే (పనిలేక) కూర్చుండి, అందరి = అందరి యొక్క, ఊరికెడుగులన్ = ఊరిలోని మంచిచెడ్డలను, నోరూరక్ = నోటియందు ఊటలు ఊరునట్లు, చెప్పుకొనకను = చెప్పుకొనకుండు, కోరిక = ఉత్సాహముతో, వేడుకతో, సత్కథలు = పుణ్యకథలు, (రాముని, కృష్ణని మొదలైన వారినిగూర్చి) చెప్పుకొనవలెక్ = చెప్పుకొనవలయును.

తా. గ్రామములోని స్త్రీలందఱు ఒకచోట గూడి ఊరియందలి మంచి చెడుగుల చెప్పుకొనుచు వృథాగా కాలము వెళ్ళదీచురాను. మంచిమంచి పురాణ కథలను చెప్పుకొనవలయును.

క. * బొట్టెల్లప్పుడు మోమున

బెట్టెము పదిమంది యెదుట బిడియము లేక

దిట్టవయి వలుకెకుము పతి

దిట్టగు మేమనిన నిన్ను తిముగ సుదర్శి.

77

టీ. సుదర్శి, మోమునక్ = మోమునంగు, ఎల్లప్పుడు, బొట్టె = తిలకము, పెట్టెము; పదిమంది యెదుటన్ = పెద్దమనుష్యులన్న సభలో, బిడియములేక = సిగ్గువిడిచిన దాననై, దిట్టవయి = గర్వముగల దాననై, పలుకకుము = మాట్లాడకుము; తిరముగక్ = తీరముగ, నిన్ను, పతి = భర్త పరునినక్ = ఏమనినను (తిట్టినను, కొట్టినను) తిట్టకుము = తిట్టవలదు.

* బొట్టె:—ఇది స్త్రీలకు విశ్వరథము కలిగించును. బొట్టుండిన అందము ఇచ్చును. స్త్రీలకు విదవత్తనమునకు గుర్తు. భర్తగలవారు పెట్టె కొనవలయును.

తా. స్త్రీ బాట్టుపెట్టుకొనవలయును. అందరిలో జంకు లేక మాట్లాడిరాదు. భర్త తమ్మ కొట్టినను, తిట్టినను, ఏమియు అనకూడదు.

క. బావలు మనుషులు పెద్దలు

త్రోవను నెదురైన నీవె తొలుగుము వారిక

నీవెపును నెదిరఁ బలుకకు

మేనేల బండ్లబోకు మెమటను సుదితే.

78

టీ. సుదతీ, బావలు = భర్త అన్నలు, మనుషులు = భర్త తమ్ములు, పెద్దలు = తనకంటె వయసున పెద్దవారలు, త్రోవను = త్రోవయందు, ఎదురైన = ఎదురైనచో, నీవె = నీవే, తొలుగుము = తప్పుకొనుము; (వాని తప్పుకొనుటకు ముందునీవె తప్పుకొనవలయును) వారిక = వారలకు, మనుషులు, పెద్దలు మొదలగువాని. నీవెపుడు = నీవు ఎప్పుడును, ఎదిరి = ఎదుర్కొని, తిరుగుబడి = పలుకుము = మాట్లాడుము; వారి ఎదుటను, ఏదేళక = ఏదేమగుచుండైనను, ఎదురింపబోకుము = నిద్రించుట గాని, పడుకొనుట కాని తగదు.

తా. స్త్రీలు, తమ బావలు, మనుషులు, పెద్దమనుష్యులును ఎదురు పడినపుడు తప్పుకొనవలయును. నెదిరబడి మాట్లాడి రాదు. వారు తిరుగు చోటుల యందు నిద్రించుట గాని పడుకుంటుగాని తగదు.

క. గుణవతి యనుపించుటగును

గణులింపక సాధ్య చాల కాముపట్టున్

క్షణమాత్రము లోపల నె

ద్దుగామెల్లనశించి కీ రిభోలగును సుదితే.

79

టీ. సుదతీ, సాధ్య = స్త్రీ, గుణవతి యనుపించుటగును = మంచి గుణము కలదనిపించుకొనుటకు, చాలకాలము = ఎక్కువకాలము, గణులింపక = లెక్కపెట్ట వలసరములేకయే, పట్టుక = పట్టున; సద్దుగామె

ల్లక్ = మంచిగుణ మంతయు, తుణమాత్రిములోపలక్ = నిమిషమైనను పట్టకయే, (నిమిషము = గంటలో 60 వంతు; 60 రెప్పపాటుల కాలము). నశించి = చెడిపోయి, కీర్తినిలగుక్ = మంచిచేరు మాసిపోవును.

తా. మంచిదానవనుపించుకొనుటను చాలకాలము పట్టును. అట్లు సంపాదించిన గొప్పతనము నిమిషమాత్రములో పోయి వెనుకటి మంచి చేరును పోగొట్టును.

క. సంపదయు సుస్థిరమి

యింపుగ పలుకంగగూడ దిలవనం లో

తెంపుగ బలికెడు కప్పులు

రొంపినదగు * గ్రీష్మమందు నూర్చిగ సుదత్తీ. 80

టీ. సుదత్తీ, ఇలక్ = భూమియందు, సంపదయే = విశ్వగ్రహమె, ధనమె, సుస్థిరమని = నిలుమనని, యింపుగ = గర్వముగ. పలుకంగగూడదు = పలుకుటతగు (బడాయిగ మాట్లాడరాదు); వానలలోనక్ = వర్షములుకురియనప్పుడు, తెంపుగ బలికెడు = కంతమువిప్పి లిగ్గరగ అరచెడి, కప్పులు, నూర్చిగ = నిజముగ, గ్రీష్మమందు = గ్రీష్మఋతువునందు, రొంపినదగుక్ = బురదలో అణగిపోయినవై అరవలేవు.

తా. విశ్వగ్రహము గలవారమని ఇతరులలో బడాయిగ మాట్లాడరాదు. వర్ష కాలములో అరచుకప్ప గ్రీష్మఋతువున అరవనేరదు.

విశ్వగ్రహమర్ష కాలములో అరచుకప్పకును } పోల్చబడినవి.
దరిద్రము గ్రీష్మఋతువునందలికప్పస్థితికిని }

* గ్రీష్మము:— ఇది ఆరు ఋతువులలో ఒకటి. ఋతువునగ రెండుమాసముల కాలము. సంవత్సరమునకు 12 మాసములు. 6 ఋతువులు క్రాంతి భాద్రపదమాసములు వర్ష ఋతువు. శ్రేష్ఠ ఆషాఢమాసములు గ్రీష్మఋతువు. ఈ కాలమున ఎండలు మెండుగా కాయును.

క. యోకాంతపు మాటలునీ

నేకాంశమున దెలియ నీయక మపుడే

లోకాంతమునకు వేగును

శ్రీకాంతుని నాక్షిగాను సిద్ధమునుడనీ

81

టీ. సుదనీ, యోకాంతపు = కమాంతపు, మాటలు, నీవు, ఏకాంతల
కావక = ఏకీలకత నను, తెలియనీయకుము = తెలియపరచకుము; అపు
డే = అనివిషయవనే, లోకాంతమునకు = అంతరి చెవులకును, శ్రీ = లక్ష్మీ;
కాంతుని = భర్తను, (అనగా శేవుని) నాక్షిగాను = నాక్షి, ఎగును =
వెళ్ళును; సిద్ధము = నిశ్చయము.

తా. ఏకమాత్రమునైనను ఒకరికి చెప్పిన లోకమంతమున వెల్లడిఅగును.
అట్లుచేసిన కమాంతము దాగును.

క. చేసియు వేదనకలుగును

మోసము వాటిల్లుదాన ముద్దులగుమ్మా

గోసము నొక దెప్పటికిని

దోనపుకార్యములనుండి నోలగుము సుదనీ.

82

టీ. సుదనీ, ముద్దులగుమ్మా, ఎప్పుడును, చేసియు = తప్పవనిగాని
తేక మంచిపనిగాని చేసినంతట, తేదనకు = చేయలేదని చెప్పకుము;
దానక = అట్లు చెప్పుటచేత (చేసియు చేసినట్లు చెప్పకపోయిన) మో
సము = కీడు, వాటిల్లుక = కలుగును; ఎప్పటికిని, గోసము = కోపము,
వలదు = తగద; దోనపుకార్యములనుండి = పాపపు పనులనుండి, నోలగుము.

తా. చేసినపనిని ఒప్పుకొనవలయును. లేనిచో చెరువుకలుగును.
చెడుపనులనుండి మరలుము, గోసముతగదు. మంచిపనులను చేయుము.

క. పతిబంధుని నీబంధుల

మతిలో నొకరికిజూడ మర్యాదినమి

క్షీతిజేసి పక్షపాదము

కుతుకమ్మన మోక్షఫలము గుడుతురు సుదత్తి. 83

టీ. సుదత్తి, మతిలోక్ = మనస్సునంగు, పతిబంధులన్ = భర్త
వైపు చుట్టములను, ఒకేరీతిక్ = ఒకేవిధముగా, చూడక్ = చూచుట,
మర్యాదనుగొ = మర్యాద (గౌరవము)గ ఉండును; క్షీతిక్ = భూమి
యందు, పక్షపాదము = ఒకరిచుండు విధమునము, కుతుకమ్మనక్ =
శేషకన్యో, చేసి = చూపిన, మోక్షఫలమున్ = తగువారే కానున్నదానిని,
గుడుతురు = ఆనుభవింతురు.

తా. భర్తవైపు చుట్టములను, తనవైపువారిని సమముగ నే స్త్రీ
మర్యాద చేయవలయును. ఒకవేళ తనవైపువారిని ఎక్కువ ప్రేమతో
చూచిన కాగల ఆపదను కాచుకొని యుండవలయును.

క. నీయింటి సగవులను నీ

నేయింటను దెల్పుబోకు మెప్పుడువారల్

వేయివిధంబుల వీధికి

దీయగ జూచెదరు నిన్ను తిరముగ సుదత్తి. 84

టీ. సుదత్తి, నీవు, నీయింటితిగవులను = నింబంటిలోని త గాయచాలను,
ఎప్పుడు, ఏయింటను = ఎవరియింటిచుండును, (ఏ స్త్రీలతోనైనను, ఇట్లు
స్త్రీకి బగులుగ వాడబడినది.) తెల్పుక్ = తెలుపుటకు, పోకుము =
వెళ్ళకుము; వారల్ = ఆ స్త్రీలు, వేయివిధంబులక్ = ఆనేక ఉపాయ
ములచేత, నిన్ను, తిరముగక్ = నిశ్చయముగ, వీధికిక్ = రచ్చకు, తీయగక్ =
లాగుటకు, చూచెదరు = ప్రయత్నించెదరు.

తా. నీయింటగల గుట్టును ఇతర స్త్రీలకు చెప్పిన నిన్ను రచ్చకీడ్చు
టకు ఆలోచించెదరు. కాబట్టి ఆట్టి స్త్రీలకు చెప్పకుండుటె శుభం.

క. నీయన్నదమ్ములను మరె

బాయక నీవుంటివేని ప్రాణంబులు వే

బాయుదు ననుచును పతితో

నీయుద్విని బోదు ధూర్తయెపుడును సుదత్తి.

85

టి. సుదత్తి, ధూర్త = కోపస్వభావురాలు, పతితో = భర్తతో, నీయున్నదమ్మలను = నీయున్నలను, తమ్మలను, మరి = ఇంకను, పాయు = వదలక, నీవు, వుంటివేనిక = వున్నయెడల, ప్రాణంబులుక = జీవములును, వేపాయుదు ననుచును = వెంటనే చెచ్చిపోవుదును అని చెప్పుచు, ఈయూర్విని = ఈధూమియందు, ఎల్లదను, పోరుక = తగవులాడును.

తా. కోపస్వభావముగల స్త్రీ తనభర్త, అన్నదమ్మలతో కలసి వున్నయెడల ప్రాణములు పోగొట్టుకొందునని చెప్పి గోలచేయుచు.

క. చేతులు చాయచు కొందరు

నీతి లోలగి విధిలోన నిలచియు నొకటే

రీతిని తిట్టచు బోదురు

అతరుణులు భువిని ననుర లనదగు సుదత్తి.

86

టి. సుదత్తి, చేతులు చాయచు = చేతులు జాపి, కొందరు = కొంతమంది స్త్రీలు, నీతిలోలగి = చెడువారలై, విధిలోన నిలచియు = నలుగురు తిరుగు ప్రదేశములో నిలుచుండి, ఒకరీతిక = ఎడతెరపితేక, ఒకే విధముగ, తిట్టచుబోదురు = తిట్టచు వెళ్ళుచుందురు; (విడియము లేక బజారులందును ఆరచుచుందురు) అతరుణులు = అట్టిస్త్రీలు, భువిన్ = ధూమియందు, అనురలు = రాక్షసులని, అనదిగుక = అనుట తనును (చెల్లును) అట్టి స్త్రీలను రాక్షసులని చెప్పవచ్చును.

తా. కొందరు స్త్రీలు, సిగ్గువిడియముల లేక, చేతులు బారలుతిప్పు కొనుచు బాజారులలో ఆరచుచు నోటికివచ్చినట్లు ప్రేలుదురు. అట్టివారు రాక్షసులు.

క. కొందరు కోపనలెరుగక

అందరిపడి నూటిలోన దుమిక మనముచు

సుందరులందరు దుర్మతు

తెంచును ననుచుండు పురుషుల్లింగో సుదత్తి. 87

టీ. సుదత్తి, కొందరు = కొందరు స్త్రీలు, కోపనరెరుగక = కోపముచే ఒప్పుతెలియక, తొందరపడి = త్వరపడి, నూతిలోనక = నూతియంగు, గుమిక = గూక, మడియుటక = ప్రాణములు పోగొట్టుకొనుటచే, యిలలోక = భూమియందు, పురుషులు = సుగవారలు, యెంగును = మొక్కదైనను, సుందరులందరు = స్త్రీలందరు, దుర్మతులు = చెడుబుద్ధిగలవారని, ఆనుచుండు = ఆనుచుందురు.

తా. కొందరు స్త్రీలు ఒప్పువైతెలియక నూతిలోనక ప్రాణముల వదలుదురు. అట్లు పడు స్త్రీలనుచూచి, స్త్రీలందరునుచెడ్డవారని పురుషులు నొక్కిపలికెదరు.

క. ఇరుగు పొరుగిండ్లవారినో

మరదినో బావలనో లేక మామనో పతినో

నిరతము దూషింతురు కొం

దరు తరుణులు మంచి చెడుగు నలవరు సుదత్తి. 88

టీ. సుదత్తి, కొందరు, తరుణులు = స్త్రీలు, ఇరుగుపొరుగిండ్లవారినో = చుట్టు ప్రక్కలయిల్లలో నున్నవారినో, మరదినో, బావలనో, లేక = వారినకాక, మామనో = భర్తతండ్రినో, పతినో = భర్తనో, నిరతము = ఎల్లప్పుడు, దూషింతురు = తిట్టుదురు; కొందరు తరుణులు, మంచి చెడుగులు = మంచిచెడ్డలు, తలపరు = ఆలోచింపరు.

తా. స్త్రీలు మంచిచెడుగుల తెలిసికొన లేక నోటికివచ్చినటుల ప్రతివారిని తిట్టుదురు.

క. పొరుపెరుగక యుండినచో

బరివరి విధములను సుగుణభాగ్యయనంగా

సరి గర్భిణిలో నెగడెను

ధరిపోగువే నప్తమచుచు దలచుము సుదత్తి. 89

టీ. సుదత్తి, పారు పెరుగక = జగదమాకుట ఎట్టిదో ఎరుగక, (పారుపు = గిట్టకుండుట) ఉండినచో = ఉన్నయెడల, పరిపరివిధములను = అనేక విధములను, సరిగరితలలో = చాటిస్తీలలో, నుగుణ = మంచి నుగుణములతో, భాగ్య = కూతుకొని యున్నదని, అనంగా = అనగా, నెగడుచువు = రెక్కింపబడుచువు; ధరక్ = భూమియందు, పారువే = జగడ మాకు స్వభావము గలిగియుండుటే, నప్తమచుచు = కీడు అనుచును, తలచుము = తలపుము.

తా. జగదమాకుట యెరుగని స్త్రీని మంచి దానినిగ రెక్కిపెట్టెదరు. పోల్చుకువారనేక లాభములను పోల్చుకొందురు. అల్లరి పడుదురు. అపవారు కలుగును

క. నీనడవడి చెడుగైనను

చానరొ నగిడండ్రిమను సహజులకెల్లన్

మానని యవనూనముగద

దీని దెలిసి మొగుమమ్మ తిరముగ సుదత్తి. 90

టీ. సుదత్తి, చానరొ = చీ స్త్రీ, నీనడవడి = నీ ప్రవర్తన, చెడుగైనను = మంచిదిగాని యెడల, తలిదండ్రులకును, సహజులకును = పోల్చుట్టువులకును, (సహ = కూడ, జ = పుట్టిన, పోల్చుట్టిన) అనగా అప్పచెల్లెండ్రకు. అన్నదమ్మలకు, ఇతర చుట్టములకును, మానని = నశింపని, యవమానముగద = అపనిందగదా! (తలవంపులు గదా?) తిరముగ = స్థిరముగా, దీనిక = ఈ విషయమును, తెలిసి = గుర్తెరిగి, మొలగుచుమ్మ = తిరుగవలసినది.

తా. నీ నడవడి మంచిదిగాక పోయిన నీవారలను. చుట్టములను నిందపాలగుదురు. ఈ విషయము గమనించి తిరుగవలయును.

క. వాక్లి యనగా నిరుగక

లోకుల కగుపడక యెప్పుడు లోగిటనున్నన్
ఆకలికికి గుణసంపద

లేకున్నను లేదు యశము లేశము సుదత్తీ. 91

టీ. సుదత్తీ, వాక్లి = వీధి గుమ్మము, అనగా, నిరుగక = తెలియక, (వీధిగుమ్మమెట్లుండునో తెలియని స్త్రీ) వీధిగుమ్మము లొక్కని స్త్రీ) లోకులకు = ఇతర జనులకు, అగుపడక = కనుపించక, ఎప్పుడు, లోగిటనున్నన్ = ఇంటిలోపలిభాగమున ఉన్నప్పటికిని, ఆకలికి = ఆస్త్రీ, గుణసంపద = మంచి గుణములు, లేకున్నను = లేకపోయినను, లేశము = కొంచెమైనను, యశము = గౌరవము, లేదు.

తా. ఎల్లప్పుడు యింట్లోనుంచి బైటకురాకున్నను, నడవడి మంచిది గాని స్త్రీని గౌరవింపకు. కీర్తి లోలగును మర్యాద పోవును.

క. దారిద్ర్యమునను చౌర్యము

మరి యెప్పుడు జేయకు వారి మిగుల దలచుమా

కొరి * 9 చేలున కీడే

సారసలోచనుడు సకల సంపద సుదత్తీ. 92

టీ. సుదత్తీ; దారిద్ర్యమునను = బీదత్వము నందును, మారి =

1. కుచేలుడు:— కృష్ణుని స్నేహితుడు ఇరువురును సాందీప్రుని యొద్ద చదువుకొనిరి. కుచేలునిభార్య వామాక్షి, వారికి సంతానము చాలకలదు. బీదలగుటచే, పిల్లలందరికి ఆమె అన్నను పెట్టలేకుండెను. ఆమె ఉపవాసముండి పిల్లల పొట్ట నింపుచుండెడిది. చూచితిరా ఈమె సోకల్యము!

ఒకనాడామెధర్మము శ్రీకృష్ణుని దర్శింప బ్రోత్సహించి, కొన్ని యటుకులను ఆ భిక్షవంతునకు కొనుకగ సమర్పించుటకు ఇచ్చి, ద్వారకకు పంపెను.

నడచుకొన వలినరీతిని నడచుకొనక, ఎపుడుక, చార్యము = దొంగ
తనము, చేయకు; మిరులక = మిక్కిలి, హరిక = హరిని, చేవుని, తల
చుమా = తలపవలయునునుమా; *సారసలోచనుడు = కృష్ణుడు, కారి =
ఇవ్వఁజచ్చి, కుచేలువకు. సకలసంపద = సమస్తైశ్వర్యమును, ఈతే = ఈచు
లేదా (ఇచ్చెవకుట).

తా. దీవతనము వందై వను దొంగతనము పనికిరాదు. తేవుని ప్రతి
జ్ఞానము ధ్యానింపుము. భక్తుడగు కుచేలువకు అన్నిసంపదలను శ్రీకృష్ణుడు
ఇచ్చెను.

క. ధనమును సంపత్తి కలిగిన

ననిజులగని మనసునై న వగవకు మెచుడుక

*ననజభవు డెల్లు వ్రాసెను

గరుగొనుమా మంచిచెకుగు గలుగుచు నుడత్తి. 93

కుచేలుని రాకకు కృష్ణుడు మిక్కిలి సంతోషించి అనేక విధ
ముల పూజించి, జారవించి, మరుసటి ఉదయమున తిరిగి పంపెను. అత
నికి సొమ్ము యియ్యలేదు. ధనమదముచే దేవునియందుగల భక్తి నశించు
నను ఉద్దేశ్యముతో, తనకు సంపదలు కలిగింపవలయును కుచేలుడు
సంతసించెను. కంటిరా! కుచేలునిసంతృప్తి. కాని భగవంతునకు అయ
నయుం దనుగ్రహము లేకపోలేదు. మార్గమున కుచేలుని రూపము మార్పు
చెంచెను. భార్య నేవకులతోవచ్చి, యాదరించి, భగవన్నిర్మితమగు గృహ
మునకు దీసికొని పోయెను. భక్తులయొడకృష్ణునకుగల గూఢదణ్ణమిట్టిది.

* సారసలోచనుడు, తామర రేకులవంటి కన్నులు గలవాడు
దేవుడు.

* వనజభవుడు = బ్రహ్మ. వన = నీటియందు, జ = పుట్టినది;
వనజము = నీటియందుపుట్టినది పద్మము, వనజమునుండి, భవుడు, పుట్టిన
వాడు, బ్రహ్మ. ఈయన శుద్ధికర్త.

టీ. కుదర్శి, ధనమును = డబ్బును, సంతతి = సంతానమును, (కుమారులు కుమారికలు మొదలైన వారు) కలిగిన = పొందియున్న, తనితల గని = స్త్రీలనుచూచి, ఎత్తుడుక, మనమునైన = మనస్సునందైనను, తగవకుము = విచారింపకుము; మంచిచెడుగులు = మంచియు, చెడ్డయును, తనజభవుడు = బ్రహ్మ, ఎట్లు = ఏవిధముగ, వ్రాసెన్ = వ్రాసియున్నాడో, అట్లు = వ్రాసినట్లుగ, కలుగును; కనుగొనుమా = చూడుమా.

తా. ఇతరుల భాగ్యమునుచూచి అనూయపడకుము. బ్రహ్మఎట్లు వ్రాసిన అట్లు తప్పక జరుగునని తెలిసికొనుము.

క. ఒరులకు కష్టము వచ్చిన

తరి వారల నాదరింపదగు మిరి దాన్

పరమార్థము చేక్షు నిను

ధర దయగల పనితయంద్రు తప్పక సుదర్శి.

94

టీ. కుదర్శి, ఒరులకు = ఇతరజనులకు, కష్టమువచ్చినతరి = కష్టము కలిగిన సమయమునందు, వారలన్ = ఆకష్టపడువారలను, ఆదరింపక దగున్ = ఆదరించవలయును; మిరి, దాన్ = అందుచే, పరమార్థము = పుణ్యము, చేకురు = కలుగును; ధరన్ = ధూమియందు, నినున్ = నిన్ను, తప్పక, దయగల = దయగలిగినట్టి, తనిత = స్త్రీయని, యంద్రు = విలుతురు.

తా. కష్టకాలముననున్నవారలకు సహాయము చేసిన స్త్రీ పుణ్యము గట్టుకొనును. దయగల స్త్రీ అని ఆమెను అందరును విలుతురు.

క. వికలాంగుల గని యెప్పుడు

నెకసక్యము లాడగూడ దిదిదోసంబౌ

సకలేశుని మహిమకదా

యొకని వశమి మాన్యుకొనగ నుర్నిని సుదర్శి.

95

టీ. సుదర్శి, వికలాంగులకా = అంగవిహీనులగువారిని, (కుంటివారిని, గ్రుడ్డివారిని, కుష్టుగోసులను) కని = చూచి, ఎత్తుడుకా, ఎకసక్కములు = మనమునకు నొప్పికలుగు మాటలను, అడకూడదు = పలుకరాదు; ఇది = ఇట్లు పలుకుట, దోసంతా = తప్పిదమగును; ఉర్విని = భూమియందు, మాన్యుకొనగకా = లేకుండచేసికొనుట (అవయవహీనతను) ఒకనివకమె = ఒకనికి లోబడి యున్నదా? (కష్టములు తచ్చిన తమంత దామే రక్షించుకొనలేదు. కలుగజేయువాడు, రక్షించువాడు ఒకడు ఉన్నాడని తెలిసికొనుము). సకలేశుని = భగవంతుని; మహిమగదా = గొప్పతనముగదా!

తా. శోగిష్టులను, కుంటి, గ్రుడ్డి మొదలైన వారిని చూచి ఏకగింపరాదు. దయతో అడరించవలయును. కష్టములుముఖ మనము కర్తవ్యము. అదంతయు దేవుని ఇష్టప్రకారము జరుగుచున్నది, మనము ఏమియచేయలేము.

క. కీడ్వారులకైన గోరకు

మాడెడు మాటలను నెప్పుడశ్శీలంబులే

కూడదు మునుపే పెద్దలు

చేడెరా శ్రుతులందు తెలియజెప్పిరి సుదర్శి.

96

టీ. సుదర్శి, ఒరులకైనకా = ఇతరులకైనను, కీడు = అవకారమును, గోరకుము; అడెడుమాటలను = చెప్పెడు మాటలయందు, (మాటలాడునపుడు) ఎత్తుడు, అశ్శీలంబులే = అశుభ, (అభంగకృత) పలుకులును, కూడదు = తగదు; చేడెరా = ఓ శ్రీ, మునుపే = పూర్వమే; శ్రుతులందు = వేదకాశ్త్రములయందు, పెద్దలు, తెలియకా = తెలియనముల, చెప్పిరి.

తా. ఒకరికి కీడు రాకొరుటయును, అభంగకృత పలుకులు పలుకుటయును కూడదు. ఈ నీతిని పెద్దలు కాశ్త్రమునందు చెప్పిరి.

క. కలదానవైన బీదల

పలువిధముల నాదరింప భావ్యము జగతిన్

గల సంపదలను వెంటను

బాలతిగొ గొనిపోవరెవరు పొందుగ సుదర్శ.

97

టీ. సుదర్శ, జగతిన్ = భూమియందు, కలదానవైనన్ = డబ్బున్న దానవైనను, బీదల = డబ్బులేని వారిని, పలువిధముల = అనేక విధముల అదరింపన్ = నేపించుట, పుర్యాదచేయుట, భావ్యము = తగును; పొలితిగొ = ఓశ్రీ, కల సంపదలను = కలిగిన భాగ్యములను, ఎవరు, పొందుగన్ = భద్రముగ, వెంటను = తమ వెంటను, గొనిపోవరు = తీసికొని వెళ్ళరు.

తా. డబ్బుగలవారు తప్పక లేనివారికి సహాయము చేయవలయును; చచ్చిన తరువాతి డబ్బుకూడ వెంట వెళ్ళదు. మంచి చెడ్డలే నిలుచును.

క. నీయింటికి భోజనమున

కేయవతులనయిన బిలచితేని బ్రయముతో

వేయి విధంబుల నీవే

యూ యువతుల నాదరించు మవ్వడు సుదర్శ.

98

టీ. సుదర్శ, భోజనమునకు, నీయింటికి, ఏయవతులనైనన్ = ఏశ్రీలనైనను, పిలచితేనిన్ = పిలచినయెడల, అప్పుడు = అపిలచినప్పుడు, బ్రయముతోన్ = ప్రేమతో, వేయివిధంబులన్ = అనేకరీతుల, నీవే = నీవు ఒక్కతేవే, అయవతులన్ = అశ్రీలను, అదరించుము = పుర్యాదచేయుము. (గౌరవింపుము.)

తా. ఎవరినైన భోజనమునకు పిలచిన నీవు ఒక్కతేవు శ్రద్ధతో గౌరవించి కనుగొనవలయును.

క. మందులచే బలివశ్యము

తొందరగా జేతువనెడి త్రోవను కీడో

కొందరు మందిసి పతి దమ

ముందర గోల్పోయి రిలను మూర్ఖత సుదతి. 99

టి. సుదతి, మందులచేన్ = బౌషధములచేత (వైద్యులు శోగులకు మందు లిచ్చెదరు.) పతికా = భర్తను, కొందరగాక = వేగముగ, వశ్యము = తనకు లాబడినచారిత్ర, చేతుకా = చేతును, అనెడి = చెప్పెడి, త్రోవను = మార్గము, కీదో = అపకారమగును; కొందరు = కొందరు స్త్రీలు, మూర్ఖతన్ = పట్టుదలచే, మందిడి = తమ భర్తలను మందుపెట్టి, పతిన్ = భర్తను, తమముందరకా = తమ ఎదుటనె, ఇలన్ = ధూమియందు, గోల్పోయిరి = పోగొట్టుకొనిరి.

తా. మందుపెట్టి త్వరలో భర్తను లాబరచుకొందునని స్త్రీచెప్పటమంచిదికాదు. విలయన, అనేకమంది తమ భర్తలను మందుపెట్టి తమ ఎదుట భర్తలను చంపుకొనిరి.

క. సంతతిచెలిను వంశం

బంశయు సంతరములేక ననయము నిలుచున్

సంతతికీవె నిదానము

సంతతమును తెలియుమమ్మ చక్కగ సుదతి. 100

టి. సుదతి; సంతతిచేతను = సంతానము చేతనే, వంశంబంతయును = తాతతండ్రుల పరంపర, అనయము = ఎల్లప్పుడు, అంతరము = ఎడతెంపులేక, నిలుచుకా = నిలుచును; సంతతికి = సంతానము కలుగుటకు, ఈనె = నీవే, నిదానము = ఉదాహరణము, తార్కాణము; చక్కగనో, సంతతమును = ఎల్లప్పుడును, తెలియు మమ్మ = తెలిసికొనవలెను.

తా. (మగ) సంతానముండిన వంశము పాపముగాక నిలుచును. అట్టి సంతానము కలుగుటకు స్త్రీ యాలాధారమై యున్నది. ప్రతి ఆడుది ఈ విషయము తెలిసికొన వలయును.

క. వరుల పయిన్ వరులపయిన్

దిరముగ కోపంబుబూని తిట్టుచెప్పుడు నో

లెరుగని పసిపిల్లల నొడ

లెరుగక మోదకుము పిదపనెంచెడు సుదత్తీ.

101

టీ. సుదత్తీ, వరులపయిన్ = ఇలిరులమీదను, వరులపయినన్ = భర్తలపైనను, లిరముగ = స్థిరముగ, కోపంబుబూని = కోపముచే, ఎపుడుగ, తిట్టుచు, ఒకలెరుగక = మంచిచెడ్డలు తెలిసికొనజాలక, ఒక్కరుగక, నోలెరుగని = నోరుతెరిచి తమపాట్లను చెప్పుకొనలేని, పసిపిల్లలను = చంటిపిడ్డలను, మోదకుము = కొట్టుకుము, పండింపకుము; పిదపక = అటుతర్వాత, ఎంచెడు = విచారించెదవు? (ఎందుకు కొట్టితిమి అనివిచారించెదవు.)

కా. ఇతరులపైనను, తమభర్తయందుండు కోపము చేతను, ఒక్క తెలియక శ్రీ తనపసిపిడ్డను చావగొట్టి, క్షణకాలమునకు తిరిగి (కోపము తగ్గినతరువాత) కారణము లేనిదే ఎందుకు కొట్టితిమి అని ఏడ్చును.

క. చెడునడత గలిగి మెలగుచు

యువతులు కొందరిలోన భర్తలతోడక

బుడుతల మీదను వట్టిడి

వడిబొంతుదురదయె జెఱచువారిని సుదత్తీ.

102

టీ. సుదత్తీ, ఇలాంటిక = భూమియందు, యువతులుకొందరు = శ్రీలు కొందరు, చెడునడత గలిగి = అనితేరులై, అజ్ఞానులై, మెలగుచు = తిరుగుచు, భర్తలతోడక = తమభర్తలతో, వడి = క్వరగ, వితేకము లేక = తెలివితేక, బుడుతలమీదక = పసిపిల్లలమీద, వట్టిడి = వట్టుబెట్టుకొని, బొంతుదురు = అబద్ధము లాడెదరు; వారిని = అట్టి శ్రీలను; అదియె = అట్లు వట్టుపెట్టుకొనుట, చెఱచున్ = పాడుచేయును. (నాకము చేయును.)

తా. చెడునడకగల శ్రీ తనవిడ్డమీద వట్టుబెట్టుకొని భర్తను మోసముచేసినను, అవట్టుయొక్క ఫలితమును వెంటనే పొందును.

క. తిట్టకు పిల్లల నెంచుదును
కొట్టకు మేతరిని నీదు కోవముకొలదిన్
అట్టులయిన నీయాజ్ఞను
గట్టిగజేకొనరు కల్లగాదిది సుదత్తీ.

103

టీ. సుదత్తీ, పిల్లలను, ఎప్పుడుకా, తిట్టకు; నీదు కోవముకొలదిన్ = నీయొక్కకోవమునంతటిని చూపించుచు, ఏతరిని = ఏసమయమందును, కొట్టకుము; (కొలది = పరిమాణము) అట్టులయిన = ఎప్పుడును కొట్టుచు తిట్టుచు ఉండిన యెడల, నీయాజ్ఞను = నీయొక్క ఉత్తరవును (నీయాటను) గట్టిగకా = శ్రద్ధగ, చేకొనరు = తీసికొనరు, ఇది = చినకుండుట కల్లగాదు = అబద్ధముకాదు; నిజము.

క. సంతతిపై పుట్టికి మఱి

యెంతయుదయలేని యెడల నేవిధిబెరుగుకా

జంతువుల నెల్ల జూడవె

చెంతను దా బిల్లజేర్చి మెలగుట సుదత్తీ.

104

టీ. సుదత్తీ, సంతతిపై = తనపిల్లలమీద, మఱి, ఎంతయుదయలేని యెడల = కనికరము ఎంతమాత్రము లేనియెడల, ఏవిధికా = ఏరీతిగ, పెరుగుకా = పెరుగును? జంతువులనెల్లకా = జంతువుల అన్నింటిని, తాకా = తాను, (జంతువు) బిల్లజేర్చి = తనపిల్లను దగ్గరకు తీసికొని, చెలగుట = సంచరించుట, చూడవె = చూస్తున్నాము.

తా. తల్లికి తన పిల్లలపై ప్రేమ లేకపోయిన వారెట్లు పెరుగుదురు? జంతువులుగూడ తమ పిల్లలను వెంటబెట్టుకొని తిరుగుట మనము చూచుచున్నాము, వాటివలె మనుష్యులును ప్రేమకలిగి పిల్లలను పోషించవలయును.

క. మాటలు వచ్చిన పిల్లల

మాటలచే దెలుపవలయు మరి కసరకు నీ

మాట వినునట్లు నేర్పుము

మాటికి మాటికిని నాజ్ఞచూర్చకు సుదత్తి.

105

టీ. సుదత్తి, మాటలు వచ్చిన పిల్లల = మాట్లాడనేర్చిన పిల్లలను, మాటలచే = మాటలచేతనే, తెలుపవలయు = మరి కసరకు = కోపించకుము; నీమాట = నీవు చెప్పమాటను, వినునట్లు నేర్పుము = నీమాటవిని చేయునట్లు నేర్పవలయును; ఆజ్ఞ = ఉత్తరువును, మాటికిమాటికిని = ప్రతినిమిషమునను, చూర్చకు = చూర్చుచేయకుము.

తా. మాటలు వచ్చిన పిల్లలకు నెక్కుదిగ మాటలచేతనే సమాధానపరుపవలయును. వారిని కోపించరాదు. నీవు చెప్పిన మాటదాటక ఉండునట్లు తయారుచేయవలయును. ఆ నేకపనులు ఒక్కసమయముననే చెప్పరాదు.

క. తల్లులు గుణదోషంబులు

పిల్లలకును నబ్బుగాన బిగ్గరగా నీ

పిల్లలముందర నరువకు

కల్లులు బలుకకము మెలగు ఘనముగ సుదత్తి.

106

టీ. సుదత్తి, తల్లుల = తల్లలయొక్క, గుణదోషంబులు = చెడుగుణములు (గుణమలయొక్క ఫలములు) అనగా మంచిచెడుగుణములు, పిల్లలకును, అబ్బున = కలుగును; కానన్ = కాబట్టి, నీపిల్లలముందరక = నీపిల్లల ఎదుట, బిగ్గరగా = గొంతుకపగులు వట్టుగ, నరువకు = కేకలువేయకుము; (స్త్రీ)లుబిగ్గరగ నరువక నెక్కుదిగ మాట్లాడవలయును.) కల్లులున్ = అబద్ధములును, పలుకకుము, ఘనముగ = గొప్పతనముగ, మెలగుము = నడచుకొనుము.

తా. తల్లల గుణములు పిల్లలకు కలుగును. కావున పిల్లలెదుట అరచుట, అబద్ధమాడుట మొదలైన చెడుపనులను తల్లులు చేయరాదు.

క. జనకుండాజ్ఞను మీరిన

తనయుని దండించునట్టి తననడ్డముగా

మునికొనిబోవకు మెచ్చుచు భువి

కని గనన ట్లున్న మేలుగద భువి సుదత్తి.

107

టీ. సుదత్తి, భువి = భూమియందు, జనకుండు = తండ్రి, ఆజ్ఞను = మాటను, ఉత్తరువును, మీరిన = దాటిన, తనయుని = కుమారుని, దండించునట్టితరి = శిక్షించు సమయమున, ఎత్తుకును, అడ్డముగా = తండ్రి కుమారుని మధ్యగ, మునికొని = ముందుకెట్టుకొని, వెనకకికొని, పోవకుము = పోవలదు; భువి, కని = గూచియును, కననట్లు = చూడనట్లు, ఉన్నన్ = ఉన్నయెడల, మేలుగదా = మంచిదిగదా (మంచిది).

తా. పప్పుచేసిన తనయుని దండించునపుడు క్రమచే తల్లి అడ్డము వచ్చెనాడు. గూచియు చూడనట్లుండవలెను. అట్లు ఊరకుండుటమంచిది.

క. గారాబముచే బసి వా

రూరక నేడ్చెదరు వారి నూరార్పుటకై

కోరిన వస్తువు లిడకుము

వారలకిట్టి యలవాటు వదిల సుదత్తి.

108

టీ. సుదత్తి, గారాబముచే = ముద్దుగా పెంచుటచే, పసివారు = చిన్నపిల్లలు, రూరక = రూరకనీ, ఏడ్చెదరు = దుఃఖించెదరు; వారికే = అట్లు ఏడ్చువారిని, రూరార్పుటకై = మాన్పించుటకు, కోరిన వస్తువుల్ = పిల్లలు కావలయునని చెప్పిన వాటిని, ఇడకుము = ఇవ్వకుము; ఇలకే = భూమియందు, వారలకు = ఆ చంటిపిల్లలకు, ఇట్టి యలవాటు = కోరినవి ఇచ్చు ఆచారము, వలదు = కూడదు.

తా. గారాబముచే పిల్లలు ఏడ్చిన వారిని మాన్పుటకును వారికి కావలసిన వస్తువులిచ్చి ఊరకుండు లాగున చేయుట తప్పు. ఇది చెడు అలవాటు. ఇతర వస్తువులు ఇచ్చి మాన్పవలయును.

క. చలికాలంబున బిడ్డల

వలువలు లేకండ దిరుగ వద్దని నీవే

తెలిపి వెన వానిదొడుగుము

చలికి దిరుగ జబ్బు పడుట సశ్యము సుదత్తి. 109

టీ. సుదత్తి, చలికాలంబున = చలివేయనప్పుడు, సీతకాలమున, వలువలు = బట్టలు, లేకుండ = తొడుగక, నీవు, బిడ్డలకొ = పిల్లలను, తిరుగవద్దని, తెలిపి = చెప్పి, వెన = తొందరగ, వాని = ఆబట్టలను, తొడుగుము = తొడుగవలసినది; కాదు, చలికి దిరుగన్ = శీతకాలియందు తిరిగిన, జబ్బుపడుట = గోగి యగుట, సశ్యము = నిజము.

తా. చలికాలమందు పిల్లలకు చక్కగ నేర్చి శీతకాలిలో తిరుగ నీయక బట్టలు (చొక్కా, బాగులను) తొడుగ వలెను. తనిచో నిజముగ జబ్బుచేయునని నమ్ముము.

క. నీ పిల్లలతో నాడుట

కే పిల్లలుగాని యింటికేతెంచినచో

కోపించకు పరులిండ్లకు

నీపిల్లలు పోరె యాడ నిరసము సుదత్తి. 110

టీ. సుదత్తి, యింటికి, నీపిల్లలతోకొ = నీపిల్లకాలలతో, ఆడుటకు = ఆడుకొనుటకు, ఏ పిల్లలుగాని = ఎవరిపిల్లలైనను, ఏతెంచినచో = వచ్చిన యెడల, కోపించకు = కోపముచేయకద్దు; నిరసము = ఎల్లప్పుడు, నీపిల్లలు, పరులిండ్లకు = ఇతరుల ఇళ్ళకు, ఆడకొ = ఆడుటకు, పోరా = పోగా? (వెళ్ళుదురు).

తా. ఇంటికి పిల్లలతో ఆడుకొనుటకు వచ్చిన పిల్లలను కోపము చేయరాదు. ఏలయన తను పిల్లలు కూడ తరుచు ఇతరుల ఇళ్ళకు ఆడుటకు వెళ్ళరా?

౪. పతికై వను నీకై వను

సతతంబును నీదుముద్దు సంతతికై వన్

క్షీతి బాద్యమైన నాపథ

మతిరయమున దగును సోదు యదుగకు నుడదీ. 111

టీ. నుడదీ, పతికై వను = భర్తకై వను, నీకై వను = నీకు అయి వను, నీదు = నీయొక్క, ముద్దుసంతతికై వన్ = యనుంగు పిల్లలకయివను సతతంబున్ = ఎల్లప్పుడు, క్షీతిన్ = భూమియందు, బాద్యమైన = సోగము వచ్చిన యెడల, అతిరయమునన్ = మిక్కిలి వేగముగ, బ్రేషధము = మందు, తగును; సోదులదుగకు = సోదులు అడుగకుము.

తా. ఇంటిలో ఎవరికి జన్మించినను మందులను ఇయ్యవలయునే కాని సోదులు అడుగరాను.

౫. తడిబట్టకట్టి నిరయము

మడిచుడియని మధ్యమధ్య మరల తడుపుచున్

తడబడి వంటంజేయుట

పడకిరొ సుఖశౌచములకు భంగము నుడదీ. 112

టీ. నుడదీ, పడకిరొ = ఓకాలా, నిరయము = ఎల్లప్పుడును, మడి మడి యని = మడియని, తడిబట్టకట్టి = తడిబట్టకట్టుకొని, మధ్యమధ్య = అత్యుపత్యుడు, మరల, తడుపుచున్ = తడుపుచు, తడబడి = తొందర పడి, (కాళ్ళువిరుగదొట్టుకొని) వంటంజేయుట = వంటచేయుట, సుఖ శౌచములకు = సుఖమునకును, సుచిత్త్యమునకును, భంగము = నష్టము.

* సోదులు:—సామాన్యముగ మంచి చెడుగుల చెలిసికొనుటకై ఎఱుగుల సోదులడిగదరు.

తా. తడిబట్టలు కట్టుకొని తడబడి వంటలు చేయుచు, మడిమడి అనుచు మధ్యమధ్య బట్టలు తడుపుచు ఉండిన జబ్బుచేయును. సుఖమున కును, శుభతకును భంగము కలుగును.

క. నారులు సాహినిను లనెడి

వేరును చిత్రాంగినిలిపి బేల్లె చెడగా

*సారంగధరుని చరిత్రము

మీరు జదువుపాటయ్యె మేదిని సుదత్తీ. 113

టీ. సుదత్తీ, నారులు = స్త్రీలు, సాహనినులనెడి = సాహసముగల వారని చెప్పునట్టి, వేరును = వాడుకను, నిలిపి = నిలువ బెట్టి. చిత్రాంగి, బేల్లె చెడగా = నిందపడగా, సారంగధరుని చరిత్రము = సారంగధరుని కథ, మేదిని = భూమియందా, మీరు, చదువుపాటయ్యె = చదివెడు పాటఅయినది.

తా. స్త్రీలు సాహసముగలవారను వేరును చిత్రాంగి కాశ్వతముగ నిలిపినది. అట్టి సారంగధరుని చరిత్రమును మీరు పాటగాపాడుచున్నారు.

* సారంగధరుని చరిత్ర:—రాజరాజనరేంద్రుని రాజధాని రాజ మహేంద్రవరము. సారంగధరుడు రాజరాజనరేంద్రుని కుమారుడు. చిత్రాంగిని తన కుమారునకు పెండ్లిచేయుటకు తీసికొని వచ్చెను. కాని ముసలివాడైన రాజు ఆమెను ప్రేమించి, పెండ్లియాడెను. చిత్రాంగి కంతగా నిష్టమాలేదు. ఒకానొకప్పుడు సారంగధరునిపావురము చిత్రాంగి నగరుపై వ్రాలెను. దానిని తెచ్చుటకు సారంగధరుడు పినతల్లి మేడకు పోయెను. చిత్రాంగి అతనికి విధమాల రాజకుమారుని బ్రతిమాలు కొనెను. అతని కిష్టము లేదు. రాజవచ్చువేళ నలక్రిమింప, కుమారుడు వెడలెను. లేనిపోని కేరములా కుమారునిపైమోపి చిత్రాంగి రాజుతో చెప్పెను. రాజు అమాటలు నమ్మి సారంగధరుని కిడించెను. చిత్రాంగి ఈవిధముగ సాహసురా' లని పించుకొనెను.

క. నీకులు నేరివికొందరు

భూతలమున గజపుచుండ్రు బుద్ధులొరులకు

చేతలుకడు నింద్యములగు

భ్యాతిగ నాచరణయుండ గాదగు సుదత్తి.

114

టీ. నుదత్తి, భూతలమునక = భూమియందు, కొందరు, నీకులు నేరివి = అనేక మందివయములను తెలిసికొని, ఒరులకు = ఇతరులకు, బుద్ధులు = నీకులు, గజపుచు = నేర్పుచు, ఉండ్రు = ఉందురు, (వారి) చేతలు = చేయుపనులు, (అట్టి నీకులు నేర్పువారుచేయు పనులు) కడు = మిక్కిలి, నింద్యములగు = నిందింపదగినవి; భ్యాతిగక = కీర్తి కలుగు లాగున, ఆచరణ యుండగాదగుక = ఆచారమునం దుంచవలయును, (తామును ఎల్లప్పుడు ఆనీతిమార్గములనే అనుసరించవలయును.)

తా. నీకులు ఇతరులకు చెప్పదురు. కాని ఆచెప్పువారు ఆచరణ యందుంచలేరు. వారు ఆచరణలో పెట్టిన ఇతరులకు చెప్పనవసరము శేషం డగనే మార్గమును చూపినవారలగుదురు.

క. తమనెంతకష్టమైనను

తమనాథుని తొడనుండ దగును తరునికి

*దమయంతిచంద్రమతియును

నమితయశము వడసిరిందు ననయము సుదత్తి.

115

• దమయంతి:—విదర్భదేశరాజగు భీష్మునికుమార్తె. ఈమెభర్త నలమహారాజు. తమ్మునిచే కొడమందు కోడింపబడి అడవులపాలయెను. దమయంతి నలుని వెంబడించెను. ఆమెకష్టమును చూడలేక నలుడు అర్ధరాత్రమున ఆమెతో చెప్పకయే వెడలిపోయెను. ఋతుపర్ణుని కొలువుచేరెను. మేల్కొనిన దమయంతి భర్తనుగానక, విలపించిఎట్టకేలకు

టి. సుదతి, కుమర = ఓర్పుచే, ఎంతకష్టమైనను = ఓర్పుటకు
కష్టమైనను, కరుణిణి = స్త్రీ, తమ నాథునితో = తమ భర్తతో
డని, ఉండవగును = ఉండుట చెల్లును; అనియము = ఎప్పుడును, ఇందు =
భూమి యందు, దమయంతి, చంద్రమతి, అమిత = మిక్కిలి, యశము =
కీర్తి, గౌరవము, గొప్పతనమును, వడసిరి = పొందిరి.

తా. ఎంత కష్టకాలమునందైనను స్త్రీ భర్తను వదలరాదు. దమ-
యంతి చంద్రమతులు తమ భర్తలెంత కష్టములో నున్నను, వారిని వదలి-
పెట్టక కీర్తి పొందిరి.

క. సూరిజన విమత యశుడగు

సూరి శ్రీసుబ్బరాయ సుజ్ఞానికి నే

గూరిమి పుత్రుడ కృష్ణయ

శారద దయను నుడివిలిసి శతకము సుదతి.

116.

తన పినతల్లి నగరముచేరి వైరంధ్రవేషంబున నుండెను. భీముడు కుమ-
రైన అల్లునివెదకించెను. కుమరైవచ్చినతరువాత ద్విరీయ స్వయంవరము
చాటింప నలుమను అచ్చోటికి పోయెను. తెలిసికొనిన పిమ్మట, భార్య
భర్త అన్యోన్యముగ ఉండి కాలము గుఱుముగ గడపిరి. పూర్వపు విశ్వ-
రథమును పొందిరి.

* చంద్రమతి:—ఇక్ష్వాకువంశపురాణి. శ్రీ సత్య హరిశ్చంద్రుని
భార్య. రాజు విశ్వామిత్రునకు (సప్తమహర్షులలో నొకడు. కళ్యణుడు,
అత్రి, భరద్వాజుడు, విశ్వామిత్రుడు, గౌతముడు, జమదగ్ని, వసిష్ఠుడు)
రాజ్యము ధారవోపి ముని ఋషులయలకై అగ్రణ్యములకు పోవలసినచెప్పును.
చంద్రమతి రాజు ననుసరించెను. ఆనేక కష్టములను పొంది మునిచేపాగడ
బడినవారలై క్రమమర రాజ్యమును గైకొనిరి.

టీ. సుదతీ, నూరిజన=పండితులలో, వినుత = పొగడదగు, యశు
డగు = కీర్తివంతుడగు, నూరి శ్రీసుబ్బరాయ, సు = మంచి, జ్ఞానికి =
వేత్తడ, నేక = నేను. కూరిమిపుక్తుడ = యశుఁగు కుమారుడను,
కృష్ణయ్య; కారడదయసు = కారదాదేవి కటాక్షముచే, శతకము, నుడివి
తికా - చెప్పితిని.

తా. పండితులలో పొగడుటకు తగిన కీర్తివంతులగు శ్రీ నూరి
సుబ్బరాయుని కుమారుడగు కృష్ణయ్యను శ్రీ కారదాదేవి దయవలన
'ఈసుదతీ సునీతి' శతకమును రచించితిని.

టీకాతాత్పర్యసహితము

సంపూర్ణము.

అష్టాదశపురాణ

సారసంగ్రహము

నాల్గు భాగములు

భాగము 1 కి రు1-0-0.

ఈ పురాణములు పదునెనిమిదియు నాలుగుభాగములుగ విడదీసి అందఱికినులభ సాధ్యమగు నట్లుముద్రించి సిద్ధముచేసియున్నాము. ఈపురాణ సారసంగ్రహమును, ఆబాలగోపాలము స్త్రీలును పురుషులును చదువుకొనియానందింప నెన్నడు కనివినియెఱుంగని కథలను సులభశైలిని రసమువృత్తిలునట్లు వ్రాసి యాంధ్రప్రపంచమున కొనంగిన బి|| వేమూరి జగన్నాథశర్మ గారు ఐహికాముష్మికముల యందు కీర్తిని సంపాదించుటయేగాక సర్వజన సామాన్యమునకును నట్టి మహత్తరసంపదను గలుగఁజేసి యున్నారు. దీనిని గుఱించి మహామహాలిప్యిత యభిప్రాయములే యిందు లకు నిదర్శనము. మాతృభాషా మాతృభాషము లేనివారి కందరికిని ఒలివియరటివండును చేతనిదీనట్లుపెట్టియుండిరి. కావున నిందలియనుభవము నకుఁ బాత్రులగుదురు గాక యని కోరుచున్నాము.

వలయువారు :—సీతారాం అండ్ కో-తెనాలి.

13695